171

F. GRESEMUNDI DIALOGUS

DAVENTR J. DE BREDA

1497

G

55

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 G 55

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 G 55

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 G 55

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 G 55

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 G 55

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 G 55

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 G 55

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 G 55

~~No. 140a~~
171.
G 55
CA 858

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 G 55

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 G 55

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 G 55

Thodorici greſemundi iunioris Mogūtini iucūdiſſimus in ſeptē artiū liberaliū defenſionē dialogus

KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 G 55

Theodorici greſemūdi iunioris moguntini
Carmen elegiacū ad librum ſuum

I Liber I pręceps armaria ſueta relinqꝫ.
In quis ꝑ totā delituiſti hyemem.
Quid iuuat in latebris pigrū deducere tempus?
Stertere cur pergis ſemꝑ aduſqꝫ diem?
Non tibi tytanis fugiens aurora cubile
Perſuadere poteſt te cubuiſſe ſatis.
Excutito ſomnos. alacres quoqꝫ ſumito vultus.
Spretis egredere mortis imaginibus.
At fugis inſuetas oras. externaqꝫ nunq̄
Climata cauſaris nō timuiſſe tibi.
At patiar teretes artus adoleſcere ſuades.
Ut vigor vtqꝫ decus ſint tibi parta domi.
Inſuꝑ ⁊ blandis tu flectere ſedulo verbis
Pertentas animū parue libelle meum.
Sed neſcis placidos alieno ⁊ cęſpite flores
Naſci. quos totiens carpere tu refugis.
Ergo age. iamqꝫ viam celer ingrediare. tibiqꝫ
Dij rogo ſint comites pro pietate ſua.
Quere virū inſignem ſtudio ⁊ virtutis amore.
Cui dedit ingeniū fauſta minerua catum.
Si nomen q̄ras vocitabitur ille ioannes
Abbas in ſpanheym. dignior ante alios.
Pergito. nec dubita (ni fallor) gratior hoſpes
Aduenies. quāuis aſper inerſqꝫ ſies.
Hic cernes latebris exempta volumina priſca
Obruta quę fuerant putridula carie.
Nec inter poſtrema tibi loca delige ſupplex.
Aut lateas. puos paucula queqꝫ decent.
Tu dn̄o multas ex me deferre ſalutes
Sis memor. ⁊ grate munera parua ferat

¶ Reuerendo in chriſto piantiſſimoq̃ʒ pa-
tri domino Joãni de Trittenhepm abbati ſpan-
hemenſi digniſſimo ſuo p̄ceptori ac dño p̄cipue
obſeruãdo Theodoric⁹ greſemũdus iunioꝛ mo-
guntinus S.d.

Cum animo iamdudum reuoluere cę
piſſem quẽadmodũ tibi)reuerẽde pater),p ſum
mo in te amoꝛe meo vtcũqʒ gratificarer. oĩes
aditus mihi arbitrabar pręreptos. Et ſi enim
ſciebam nihil me tibi iucundius gratiuſue effe
cturum. q̃ʒ ſi ex officina mea litteraria quippiam tuę paternita
ti mitterem(q̇ vnicus es bonarũ artiũ amatoꝛ)tamẽ hoc ego
(cui ⁊ tenerioꝛ ętas ⁊ tardiuſculum ingenium impedimento
eſſe videbantur)p̄ſtare me poſſe diffidebam. Quinetiam ſub
uerebar. ſi quid incultũ(quod facturus eram)lucubꝛauiſſem
foꝛſitan te id oĩe(cui diſerta ſcripta placent)cõtemptui habi
turũ. Hęc mihi cogitanti ſucceſſit in mentem incredibilis hu
manitas tua. qua fretus. facile mihi p̄ſuadebam tibi laboꝛes
meos quãtumcũqʒ abiectos ⁊ viles. gratos tamen futuros.
Ideoqʒ cum nuper apud nos cõtagioſa peſtilentię lues obꝛe
pere graſſariqʒ cępiſſet. neqʒ pꝛoſperę valitudini meę ſatis cõ
ſultum videretur inter letifera hęc tela diutius verſari(quippe
quibus ea infliguntur vulnera. quę nullo certo medicoꝛum
ſuaſu nec ipſius eſculapij phyſicoꝛuʒ pꝛincipis ope indubia
ſanari pñt)ex tp̄e cõſilium cępi. fugaqʒ mihi conſulendum du
xi. ⁊ donec aeris hęc intẽperies deferbuiſſet. ad diuę marię val
lem(quę vulgo Mergendal appellatur)me contuli amenum
pꝛofecto locũ. ſub cęlo ⁊ aere ſaluberrimo inter montes ſaltus
ac nemoꝛa ſitum. deuotis quibuſdam ⁊(quantum ad diuinũ
cultum attinet)optimis patribus inhabitatum. Quem ſi in-
tueare. exiſtimabis te aut pallidam pirenem. aut ſumma par-
naſi biiuga videre. Adeo locus ip̄e muſis eſt accomodatus.
Eo igitur cũ applicuiſſem: remiſi pauliſper operam a grauio
ribus diſciplinis. oblataqʒ mihi opoꝛtunitate. inſtitui de ſe-
ptem ſtudijs liberalibus dialogum efficere. haſqʒ laboꝛis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 G 55

mei primitias nomini tuo celeberrimo dedicare. Grato igitur animo (precor) has nrās ineptias āplectere: curatoqꝫ vt te patrono ac defensore: nullos inuidentię morſus ꝑtimeſcāt. Ego vero me haud littus araſſe mihi ꝑſuadebo. ſi opuſculū noſtꝝ tibi vel ſoli intellexero placuiſſe. Uale ⁊ cū Theodorico tuo hūc quoqꝫ libellū ama. Date Mogūtię kal. Januarijs. Anno ſalutis. M.cccc.xciiij.

Um ego quādoqꝫ noſtraruꝫ ad capeſſenda litterarum ornamenta ſocordiam ipe mecuꝫ deteſtarer: non potui non vehementer ⁊ acerbiſſime commoueri. Pręſertim quod immortalem deum optimas corporis fortunęqꝫ dotes germanis elargitum cernam. His quia ꝓbe ac ingenue pro eruditōe conſequēda pauci admodū vtuntur: neqꝫ ſit qui non ſilentio ętatē agere q̄ꝫ bonarū artium adminiculo nomen ſuū ab obliuionis iniuria vindicare malit: vt haud ingeniorum tenuitate: ſed ignauia noſtra litterarius ſplendor pęne ſit extinctus. Eam tempeſtatis noſtrę infelicitatem (ſi priſca illa in omni ſcientiarum genere vbertas ad memoriam reuocetur) quis ęquo animo ferat? Sed cogitāti mihi vnde tam inſignis ea rei litterarię iactura ꝓgrederetur facile apparuit: intermiſſa neglectaqꝫ liberaliuꝫ artium ſtudia in cauſa fuiſſe. Illis em̄ poſthabitis doctrinarum omnium virtus elanguit collapſa eſt ⁊ peſſum iuit. Hę profecto artes iaꝫ ab illis maxime ludibrio deputantur. quorum eas cognoſcere plurimum intereſt. Magna ſane offenditur inertium ſacerdotum turba quibus adeo exoſum eſt bonarum artium nom̄ vt quem doctum eſſe probri loco ducant dū ipſi nullarum diſciplinarum ſibi conſcij eruditos tanq̄ꝫ ſui diſſimilimos execrabili odio inſequūtur: illoſqꝫ fatuos delyros inſanoſqꝫ appellant ſibi veram obtigiſſe ſapientiam exiſtimātes qua ſeducti potius q̄ꝫ ꝑſuaſi innumeros eccleſiaſtici patrimonij reddi tus vndecunqꝫ coaceruare poſſint: putātes hoīm vitā ad lucrū a deo inſtitutam neqꝫ id ſufficere qđ ſatis eſt. Quapropt̄ ſtolidos arbitrantur eos quicūqꝫ tenui fortuna contenti ſibi et muſis optimiſqꝫ artibus viuunt. Sed hęc eſt illoꝝ tēpeſtate nrā cōſuetudo. cępitqꝫ honeſtum ac licitū eſſe quod publi-

cū'eſt. Diuinā illā theoſophiā ludibrio habēt: nolūt eñ̄ intel/
ligere vt bene agant: nec plane poſſunt. Cū eñ̄ ꝓ ignauia ſua
latinū ideoma ignorent q̄ in ſacris lr̄is diuiniſq; legunt offici
is minime ꝑpendūt. Quanti ex eoꝝ inſcicia ſcaturiant erro/
res nō hic relatū iri locus eſt. Hos igit̄ aure ſurda p̄tereo. Jd
tamē nō ſilebo: pleraſq; ab indoctis flamībꝰ (quibꝰ aīarum cu
ra credita eſt) falſas nedum ineptas corā ſimplici plebe ſcrip
turarū ſacraꝝ interꝑtatōes adduci: q̄ ſolent nōnunq̄ȝ ſciſma
tū ⁊ hereſeos criminis exordia eſſe: dū rudis pp̄l's diuino id chri/
ſti ſaluatoris noſtri ore ſancitū credit: qđ indocti ſacerdotis
lingua incōſulto ac temere effundit. Om̄e id ex artiū liberali/
um negligētia origenē traxit. Quā cū augeri nuꝑ egro mecū
p̄e aī o ferrem: ⁊ plurimoꝝ ſniās (cū illorū q̄ lrās in p̄cio hn̄t
tum horū q̄ eas deteſtant̄) recenſerē: arbitratus me ſum in mē
te quaſi certamē quoddā cōſtituiſſe. Poſtea vero q̄ȝ ſopori me
cōmiſi: eorū ſpēm viſus ſum videre nocte cōcubia: q̄ vigilan
ti mihi obuerſabant̄. Aſtitere nāq; duo quoꝝ noticia mihi n̄
erat: q̄ me benigne ſalutato: ita ſunt exorſi. Diſceptabamur iā
diu: nec (q̄ ſuborte inter nos litis decidēdę munus aggredere
tur) quēpiam offendimus. Te igit̄ Theodoricū (quē adoleſcē
tem ꝓ etatis cōſuetudīe faciles aures obſecrātibꝰ p̄bere cōfi/
dimus) oratū aduenimus: vt arbitrio tuo diſſenſionē nrāȝ ſol/
uas. ❡ Ego demiratꝰ ⁊ viros ⁊ p̄ces. quinā eſſent faterent̄ ro/
gaui. Alter ſe chyronē: alter Ariſtobolū dixit. Queſiui deinceps
cuius cōtrouerſię cauſa iudicē tāto ꝑe deſiderarēt. Rn̄derūt.
De liberaliū artiū ſtudio ⁊ diſciplina q̄daȝ inter nos eſt alter
catio cępta. Eam (o adoleſcēs) vt arbitratu tuo finias te obte
ſtamur. Tum ego: hec res plus (inquā) in ſe pōderis hȝ: q̄ȝ vi
rium mearū imbecillitas queat ſuſtinere. Ingeniolo eñ̄ meo
perq̄ȝ difficile eſt in illis diſcutiēdis ꝟſari: q̄ maiorē ⁊ induſtri
am ⁊ doctrinā (q̄ȝ in me vtpote adoleſcēte ſita eſt) expoſcūt. Jō
q̄ȝ vereor me ſi rogatibꝰ vr̄is cōdeſcendā cęteroꝝ iudicio mul
tū ignominię relaturꝝ. Dicet̄ ei ſus mineruā diiudicauiſſe. Et
mihi (quod midę regi apollinē damnāti accidiſſe ſcribitur)
quodāmodo aſininę aures accederent. Fieretq; vt dum pau
cis obſecūdare ꝑgerem deſiperem omnibꝰ. Quopropter miſ/
ſas oro facitote has p̄ces veſtras: q̄bus me obſequi: nō tam

exhibiti muneris cõmendatione: ꝙ temerarię ac inanis cui
dam p̄ſumptionis probro eſt dignum. Inſtantibus vero
negantibuſq; ad alium quempiam arbitrum id negocij ho
tempore poſſe deuolui. Coactus ſum eis vel inuitus acqu
eſcere. ⁊ viri (inquã) p̄ſtantiſſimi quoniam de ſtudijs liberal
bus decertaturi: me iudicem delegiſtis: neq; id oneris alij i
poſitum iri rogantem exaudire vultis: adducat ea quiſq; i
mediū: quę opinioni ſuę putat ſuffragatura Deiñ ferať a m
ſententia. Hęc vbi dixiſſem: ingentis mihi grãs egere: quo
pręcibꝫ eorũ obſequi non eſſem dedignatus Silentio tande
facto ſic ab altero loqui cęptum eſt

❡ Incipit chyronis ⁊ Ariſtoboli de ſeptem liberalibus diſciplinis dialogus

HIRON. Quoniam o Ariſtobole animum ita
c induxi: vt ꝓ defendendis lib eralibꝫ diſciplinis etiaꝫ
cõtra quoſcũq; calumniatores periculum facere au-
deam: te illas oppugnare pro virili ſatagentem decertaturū
deſcẽdere iubeo in paleſtrã. Meũ erit in p̄mis afferre in medi
um q̄ ſentio. tu ea ſi potes refelle. ARISTOBO. Adeo
mene ignauũ exiſtimas vt te diſceptatõem exordiri ſinã? Mi
hi em̃ p̄mus dicendi locus debeť. Te obiectis meis ęquum ē
reſpondere. CHIRON. Perperam ſentis. Ego em̃ cau-
ſam ago nobiliſſimarum artium: quarum eſt (nec immerito)
ſpeciali antecellere p̄rogatiua. ARIS. Hęc tua eſt opinio
ſed iudicis a nobis dilecti arbitrio vter p̄ferendus ſit decidať
THEODORICUS. Ariſtobolum ego in primis
ordiri volo: Quoniam is actoris vicem obtinet. Tua intere
rit (Chiron) Ariſtobolo impugnanti reſpõdere ⁊ obuiam ire
quoniam tu rei defenſoriſq; ꝑtes agis. ARIS. Omen lu-
bens arripio. quod victoriam certam portendit Quandoqui
dem iam ꝓ me ſententia eſt lata. CHI. Sed ea nihil ad rem
Idcirco ne efferare nimium ⁊ inſoleſcas: quo non tibi quem
admodum C. Julio cęſari ſpurinam haruſpicem (quid idus
marcię quas illę fatales fore p̄dixerat innoxię adeſſent) irridẽ-
ti cõtingat. Cum is veniſſe q̄dem eas: ſed p̄teriſſe nondū af
firmaret. Ac tu quoq; memorare diem hũc nõ ab ortu ſed oc-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 G 55

caſu laudandū. Multa cadūt inter calicem ſup̄ macꝫ labra. THEO. Tempus ne in his cōſumpturi eſtis: Quid vob cū hoc in anilogio Theophraſtū ne vidiſtis vnqꝫ: q̄ tp̄is ſum-
ptū p̄cioſiſſimū appellat. Ergo ad rem ipſam pergitote: grā-
maticā p̄mum deinde ceteras ex ordine diſciplinas abſolutu-
ri. ARIS. Id mihi quoqꝫ edepol in animo eſt vt ordo in p̄-
mis obſeruet̄ quo nihil potuit humanis negocijs oportuni⁹
et ad euitandā ꝑplexitatem accomodatius offendi. Quapro-
pter ordinē ſemꝑ amaui. CHI. Nimirū: ordinarius homo
es. Tu igitur ariſtobole cui p̄ma loquēdi copia decreta ē im-
pugna ⁊ quā inſtitueris accuſationem ꝓpone

Capitulū primū de Grāmatica.

RISTOBOLUS Grāmatica quāti fa-
cūda ſit: ex eo dilucide claret: qd̄ ad bene btēqꝫ viuen-
dū haud q̄ppiā hꝫ p̄eſi: cū circa ſoli⁹ vſet̄ lingue latīe
cognitōem. CHI. Ego te falſa loquutū nō magno negocio
cōuincā. Dixiſti em̄ nihil ineē ad bn̄ btēqꝫ viuendū vtilitatis
grāmatice. cū abſqꝫ ea clariſſimoꝝ viroꝝ volumīa (in q̄b⁹ op-
tima ꝑ cōſectandis vtutib⁹ tradunt̄ p̄cepta) neq̄ant intelligi
Quoꝝ noticia ad morū emendatōem plurimū confert Sine
grāmatica ꝑfecto nec hiſtoriographos ꝑcipies maioꝝ gloriā
ſapiētia fortitudieqꝫ domi ⁊ militie partā ꝯmemorātes Que
ſi a iuuenib⁹ legant̄: in eorū aīs aculeos quoſdā atqꝫ ignes ⁊
ſtimulos ad capeſſendas laudis ſtudio virtutes relinquunt.
Hoccine nullius eſt ad feliciter viuendum penſi: Nec tu grā-
maticam cuius fructū ⁊ vtilitatē iam audiſti in ſola lingua v-
ſari latina temere credas. Preteris grecam orationem ex qua
veluti fonte quodaꝫ ameniſſimo ⁊ vberrimo latinitas noſtra
emanauit. Quocirca ſine grecarum litterarum ſcientia omnē
grammatice noſtre rationem nouerit nemo. ARIS. Tu er-
go grammaticam latino grecoqꝫ ſermoni cognoſcendo pro-
deſſe dicis: cum tamē pleraqꝫ in ea tradantur que ad rite lo-
quendum parum conferre videntur. Fit em̄ de diphthongis:
de aſpiratione: de conſonantibus: deqꝫ ceteris litterarum ge-
nerib⁹: ⁊ alijs quibuſdā notis mentio: quibus nihil ineſt (ad
exprimendam congruo ſermone animi ſententiam) momenti
CHI. Haud ſcite arbitraris: ſi ea que connumeraſti ni-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 G 55

hil habere viriū ad beneloquendū exiſtimas. Diphthōgorū
em̄ aſpirationūq₃ noticia: cū ad cognoſcēdas in pferēdo ſylla
baꝝ q̄ntitates: tum ad recte ſcribendū eſt nccāria. Preterea o
pereꝑciū eſt noſcere cuiuſlibet lrē naturā. Nō em̄ ad latine lo
quendū eveſtigio inter grāmatice ꝑmordia evolamus. Sed
poſtq̄₃ lrāꝝ ꝑmo: deinde ſyllabaꝝ dictionūq₃ vim calluerim⁹
tandē ad orōem quaſi gradibꝰ q̄buſdā aſcendiť. Nā ſunt pue
rorū ingenia vaſis inſtar ſtrictū habētis orificiū: in quod nō
vno impetu ſed paulatim liquor ingreditur. Sic ſenſim eru-
diri iuuenes oportet: eaq₃ ſola edoceri ꝑ que pedetētim ad re
cte loquendū ꝑueniť. A R I S. Quid ais: Nō em̄ ita pueri
nrī inſtruūtur: tradūtur em̄ eis regule modoꝝ ſignificādi: q̄ a
conſequēdi latini ſermonis vtilitate tantū abeſſe videnť: quā
tum a fertilitate fructus producendi harena feraci agro ſata.
L H I. Multa quoq₃ alia fiunt minus vtilia ⁊ hoc plerūq₃
fieri cōſueuit: quapropter talis etiā (quā expreſſiſti) cōmodi-
tas ſeq̄tur. Meo igiť iudicio vanitas q̄dam eſt. ⁊ iuuenilium
ingeniorū deſtructio: in modis ſignificandi (quoꝝ fundamē-
talis cognitio philoſophū req̄rit) inutiliter occupari. Itidem
nihil ad grāmatice finē attinere puto: ſed tꝑs ꝑcioſiſſimū ꝑdi
pueroꝝ ingenia cōſumi ⁊ ad altiores ſciās inepta reddi auſim
certo affirmare: dum a p̄ceptoribꝰ (q̄ viros grāmaticos nō le
gerūt: poetas ⁊ oratores ignorant. nec (pro ignauia ſua) q̄cq̄₃
legunt aut diſcunt ad iuuētutem inſtituemdam niſi ea (que ipi
quondā a ſuis magiſtris audiuerūt) adhuc in tanta ꝑbatiſſi-
me grāmatice vbertate: vetus illa barbaries ⁊ horrida doctri
na diſcipulis ꝑponitur. Eos p̄ceptores noto: qui inanes textu
um continuatōes ⁊ fictas ordinis ipſius rōnes exaggerant.
Varias ꝟſiculorū Alexandri Galli interp̄tatōes adducunt:
oīm diuiſionū ſufficientias excogitāt. Inutiles ac obſcuriſſi
mas regiminū vires (q̄ a pueris intelligi nequeūt) coaceruāt.
Inextricabilem q̄nq₃ figurarū labyrinthum ſtruūt: antiq̄s il
las diſſenſiones ⁊ anxiomata p̄dicant: de vtīo. de ꝟbis imꝑſo
nalibus. deq₃ gerūdijs. Taceo de plixa ⁊ tortuoſa tꝑaliū do-
nati traditōe. Taceo de ꝑplexis impedimentoꝝ alexādri am-
bagibꝰ; deq₃ infinitis dubitationibꝰ q̄ tum in donato tum in
alexandro cū longa multarū ~~argumentoꝝ ꝑpū~~ ſerie ingenijs
argumentationum

puerilibꝫ inculcātur: adeo vt cū tribꝫ luſtris adoleſcēs gym-
naſia coluerit. interrogatis q̇nam eū docuerint p̄ceptores:
reſpōdeant: ambas alexādri ꝑtes. Inde fit ⁊ vt nōnulli (q̇ apd
noſtrates phię magiſtri nuncupant̄) cū achademias exeūt: et
ad cętū vocant̄ peritorū: necꝫ latine loqui norūt: necꝫ carmi-
na cudere: nec epl'as cōponere: nullas hiſtorias recenſere: ne-
qꝫ de moralibꝫ: necꝫ naturę myſterijs diſſerere. q̇ppe qui oēm
ętatē in ſignificādi modis: ⁊ noīm quidditatibus: ⁊ ꝑplexis
vniuerſalibus ⁊ cęteris id genus vanitatibꝫ cōſumpſerūt. ſe
quiturqꝫ illud ciceronis: vt dimidio ſtultiores redeant q̄ꝫ ac
ceſſerint. His igit̄ doctris inanibus ineuntem ętatē nobileqꝫ
iuuentutis decus. cū occupari. tum deſtrui magna mihi ſtul
ticia magna dementia viſa eſt. p̄ſertim cum breuiſſimū viuē-
di ſpacium humano generi natura indulſerit. Nā nec ille mi-
hi ſatis prudens videtur. q̇ vbi trito ⁊ compēdioſo itinere ꝑfi
ciſci poſſet. viam deligat difficultatibus multis impeditā at
qꝫ ſalebroſam. Nec ille mihi ſatis peritus videtur p̄ceptor. q̇
adoleſcentū ingenia: multo ſudore: ꝑplexis dogmatibus. im-
buere conatur. cum itidem ſimplicibus quibuſdam traditio
nibus (quę minime vel diffidētiam vel faſtidiuꝫ pariūt) que-
at efficere. ARIS. Vera te loquutum conijcerem. ſi gram
matica mihi probata videretur. Sagaces em̄ itali plerumqꝫ
his difficultatibus omiſſis. breuiorē ſalubriorēqꝫ ſuis ado-
leſcētibus grāmaticam tradunt. Qui vſqꝫ adeo creſcūt. vt q̄t
tuor vix luſtris trāſactis. in ſublimiorum facultatū doctores
euadant. Sed ſi vanitatem lrāriam pondero. nō poſſum has
ineptias grāmatellorꝝ nō vehemēter laudare. q̇ppe quibus eſt
ad eruditionē differendam impediendamqꝫ accōmodatiꝰ ni
hil. Profecto ſi a ſummo illo rerū oīm parēte ſcientiarꝝ ſtudia
mortaliū igenijs collata fuiſſent. arbitrarer a plutone infero
ad conculcāda lrārum ſemina hos inexplicabiles ⁊ ītricatos
errores abs te cōnumeratos rurſus nobis inditos eſſe. Sed
quanā ętate accipiendā credis imbibendamqꝫ grammaticā:
LHI. Teneriooribꝫ profecto annis danda eſt grāmaticę o-
pera. quibꝫ floret viuaxqꝫ eſt induſtria. ⁊ ea q̄ ꝑcipit firma te-
naciqꝫ retinet memoria. Hinc horatianū illud nō illepidum
Quo ſemel eſt imbuta recens ſeruabit odorē. Teſta diu. Q..

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 G 55

niã adeo nos grãmaticę doctos eſſe opoꝛtz: vt nũq̃z ex igenio
elabatur. Jdcirco vt ei ſtudeam⁹ iuuenes cõuenit. ARJS.
Sed ego ſenes quoſdã in grãmatica cõſpicio ꝟſari. LHJ.
Ne mirere. Ea em̃ ſicut adoleſcentibus vtilis: ita iucũda ſe-
nibus debet cẽſeri. Nã adulti (ſi quãdo a grauioꝛibus ſtudijs
aĩos remittũt) interdũ cũ grãmatica ludũt: queã dmodũ eme
riti milites ⁊ veterani: quos admodũ iuuat certaminũ ꝑ̇ſco-
rũ meminiſſe. Et o vtinã lrãꝝ neſcij vl' ſenes tandẽ in grãma-
tica verſarent̃. Sed cũ id negocij in decrepita ꝑ̇mũ ętate ſuſci
pere volũt. Languet ingeniũ: remiſſis eius viribꝫ ꝑ incõmo
da ſenectutis. Jndignãtur tũc: quando q̇d poſſint lrẽ ſapiũt.
Ductis q̇dẽ ſera penitẽtia nihil ſpei reliquũ eſt. Dum em̃ ſtu-
dio locus erat ⁊ facultas. dum liberaliter ad ꝓficiendũ amici
ſuffragia cõferebant. dum floꝛida ętas ingeniumq̃z acre ſatis
magno eruditõis cõſequẽdę adminiculo eſſe potuiſſent. nihil
q̃z illis deeſſe viderent̃. ipi ſibi defuere. Jgit̃ vos hoꝛtoꝛ (o ado
leſcẽtes q̇bus integri ſunt capitis nerui) teneros annos in grã
matica cõſumite. ad altioꝛa creſcendo peruenturi. cũ ętas ma
turioꝛ aduenerit. ARJS. Putaſne habere momẽti q̇ppiã
ad altioꝛes doctrinas grãmaticã? LHJ. Etiam. Nam q̇s ẽ
ſenſibꝫ adeo obtuſis. vt hęc ſe lateant? Grãmatica ſane ad om-
nia ſciarum genera iter ⁊ aditum pãdit. Ab ea faciat exoꝛdiũ
neceſſum eſt. q̇ lrĩs vult erudiri. adeo ꝓfecto. vt qui in ea clau-
dicarit. ſibi ad ceteras diſciplinas iter pręcluſerit indubitato.
Quocirca cũ plęriq̃z hãc artẽ incuria quadã non plene cogni
tam ꝑ̃tergrediũtur. multos in poetis oꝛatoꝛibuſq̃z interꝑ̃tã-
dis erroꝛes quotidie ĩſurgere ſentimus. Unde inter doctos ñ
merito recenſet̃. q̇ nõ magnã huic diſciplię impẽderit curam.
ARJS. Ego circa noĩm oꝛõnumq̃z cõtrouerſias ętatẽ tere
re ſemꝑ improbaui. LHJRON. Hoccine improbas q̇d
alioquin ꝑ̃ſtãtiſſimi egere viri? ARJS. Cedo q̇ ſint qui ex
grãmaticę doctrina ceteris ꝑ̃ſtiterint. LHJ. Marcus var-
ro eruditiſſimus. q̇ ceteroꝝ facile ꝑ̇nceps eſt. Jginius quoq̃z
multi nomĩs romę claruit. Didimus alexandrinus. q̇ a ma-
crobio omnibus grãmaticis ꝑ̃fertur. Nigidius figulus. quẽ
A. gel. poſt marcum varronẽ oĩm doctiſſimum putat collocã
dum. Ualerius ꝓbus ſua ętate ꝑ̃ſtãtiſſimus. ⁊ ceteri plęriq̃z

grammatica

quorum A. gel. facit mentionem. ARIS. Sed quã laudẽ reportarunt? CHI. Immortalem. tranſmiſerũt em̃ ad nos ingenij ſui q̃ de grammatica ſcripta reliquerunt monumenta vt poſteritas eruditior eſſet. ARIS. Viri per iouem glorioſi q̃ ſeſe vitamqꝫ ſuã ⁊ oẽm opam humili rei vtpote grãmatice (qua pueri alũtur) dedidere. Viri inquã p̃ſtantiſſimi. q̃ vergentes in veſperam. grãmatica quaſi lacte foueri nõ erubuerunt. CHI. Deſine hos maledictis inceſſere. quibus ĩpedignus es. quod ſi p̃ges THEODORILUS Temperate vobis ab iniuria. ſcituri non cõuicijs ad decertandũ opus eſſe. ſed modeſta oratõne. Probris em̃ lites creſcunt nõ dirimuntur. Ut igitur cepta p̱ſequamini. Chiron Ariſtobolo reſponde humilem eſſe grãmaticam cõtendenti. CHI. Is q̇dem vir bonus humilem eſſe grãmaticaꝫ arbitratur. qḋ ſit annis teneris p̱cipienda. Circa quã plurimi grandes ętate et qui ſe doctos exiſtimari volunt titubant atqꝫ vacillant. corruunt vero ĩterdum. Pueris q̇dem eis initia q̄dam tradũtur Sed q̇ volet omne grãmaticę nr̃e fundamentũ ab origĩe ipſa repetere: gręca lingua ędoctus eſſe debebit. Vidiſſe item legiſſeqꝫ multa oratorũ poetarũqꝫ volumĩa: quorũ tantũ eſt pelagus: vt ad ea viſenda vix hoĩs ętas poſſit ſufficere. An credis ea omnia ineuntem ętatem apprehendere poſſe: quę vix tantilli doctrinarum capax eſt: quo ad latini ſermonis vſum conſequendum aliqḋ iter breuiuſculũ ingrediamur. Elaborarunt hi viri celeberrimi p̱ poſteris: qui vt cũcta quę hincinde reſp̱ſa nullo ordine vagabãtur cognitu faciliora eſſent: ea colligẽtes lr̃is mãdauerunt. Neqꝫ in eo ſolo verſati ſunt. Nam ⁊ alijs quoqꝫ rebus ⁊ diſciplinis incubuere. Nec rep̱henſione vacaret is qui tempus quod in altioribus litteris conſumendum eſſet. in ſolius tereret grãmaticę cognitione. Ridiculum eſt em̃ fundamentum iacere. ſi nullę deſuper ſtruantur ędes. ARIS. Multa quę a ſemita veritatis aberrant dixiſti. q̃ huic adoleſcenti relinquuntur diſcutienda. Sed (ſi placet) finem ducendi iam de grammatica facturi ad dialecticam ſermonem dirigam? CHIRON. Hoc mihi cordi eſt Naꝫ vt vides horę labuntur. ⁊ nos hodie diſceptationem omnem finire deſideramus.

¶ Capitulũ ſecũdum de logica.

RISTOBOLUS Dialectica garrulę cuiuſ-
dam loquacitatis magiſtra: nihil vel minimũ in ſe hꝫ
vtilitatis. Quod ſi quippiam frugi eſſe tibi videtꝛ: ce-
do. Scio eñ te illam (ſed errore ductũ) magnoꝑe laudaturũ.
CHIRON. Niſi temerariũ bonaꝝ artiũ hoſtẽ ꝛ violato-
rem te velles. Linguam cõtineres: rabidaq́ ora ꝑcluderes: nec
has inanes ꝯtumelias in logicã euomeres: ꝑ quã ꝟitas inue-
ſtigatꝛ ꝛ exquiritꝛ: q̃ quãto melior eſt: tãto hęc diſciplina p̃ſtãti-
or. ARIS. Tu ne ſentis ꝑ logicã verũ indagari poſſe? Id e-
go mĩme crediderim. Putaſne dũ dialectici noſtri ſortem cur-
rere ꝛ platonẽ balbuciũt diſputare: ad hoc niti vt veritas elu-
ceſcat? CHI. Ita ſane. ARIS. Logicꝰ ne ſyllogiſtice ar-
gumẽtando ꝓbare poteſt ſortem currere: ſi q̇eſcat idem? Qd̃
ſi currat: q̇d ꝓbatione opus eſt. CHI. Quã fortiter ſtrẽnue-
qꝫ opponis. Nunc ſcio ꝙ vir ſies. Nec ſphynx nec ędippus
hęc tua diſſoluet argumẽta. Tu dialecticis planũ ꝛ ſimplicẽ
verborũ in argumẽtando vſum improperare videris: qui nõ
verbis ipſis exornãdis (q̃ trãſitoria ſunt) ſed inueſtigãdę ꝟitati
perenni rei intendũt. At q̇s tenui adeo viuit induſtria: modi-
caqꝫ ſupellectili rõnis: qui ex falſis vera poſſe reddere logi-
cum cõtendat. Niſi forſitan ꝑſuaderi tibi ſinas. te occluſꝭ pal-
pebris videre: aut ſimile q̇ppiam abſurdũ. Nõ igitꝛ ad hoc la-
borat dialectica vt falſum temere conetꝛ aſtruere. Solius eñ
veritatis cognitioni dedita: definire: q̃rere: reſpõdere. a falſis
vera diſcernere: ſubtilibꝫ q̇buſdam argumẽtis ꝛ diſputatõi-
bus edocet. At quas eis orões humilis ꝛ abiecti ſtili obijcis:
exempla ſunt. ARIS. Profecto neqꝫ g̃uia: neqꝫ venuſta:
neqꝫ iucunda: neqꝫ vlla ex ꝑte bona. CHI. Nõ refert quibꝫ
aut q̃ꝫ exquiſitis vtare verbis: ſi mõ res quã doces ꝓficua ſit
et vtilis. Nam illis tranſmutatis: ad quãcũqꝫ voles materiã
logicam accomodabis. ARIS. Nondũ (mehercule) ſatis
intelligo: quę poſſit ex dialectica ꝟitatis cognitio haberi. Nã
q̇d oculis eſt ſubiectũ. illud ꝓcul dubio ſit ne verꝝ an id minꝰ
videmus. Quid igitꝛ logicę ad indagandã ꝟitatem egemꝰ prõ-
cinio? CHI. Hęc imperitoꝝ eſt opinio: neſcientiũ plęraqꝫ
oculo exteriori non cerni. Ad illa indagãda recurſus eſt ad mẽ-

tis oculum ⁊ logicę acumē faciendus: vt ſubtilis argumenta
tionis cuiuſdā ſollertia cognoſcatur. qđ a dialecticę ignaro ꝑ
cipi nō potuiſſet. ARIS. At quid ꝓſunt ſophiſticę illatōes
et argutiolę q̄dam futiles atq̄ ꝑplexę? Amphibologię quoq̄
quas oēs illi dialectici aucupant̄. CHI. Hęc ꝓfecto etſi ad
veritatē inueſtigandā nō multū emolumenti cōferant: cautū
tamē quē efficiūt ne quo errore labi: ne fallaciaꝝ laq̄o irretiri
poſſit. ARIS. Quiimo ea tendūt occulta rhetia: et tandē
implicant. CHI. Sed quoſnā? nō alios, credo p̄terq̄ logicę
ignaros: q̄ facile ſeducunt̄. Ad quēcūq̄ ventoꝝ afflatum vel
tenuem ſe cōuertunt: ⁊ quodāmō excecati veꝝ nequeūt ītueri
¶Pręterea hę captōes etſi aliū nullū cōferrēt fructū: exacuunt
tamē induſtrias adoleſcentū. ARIS. Haud ꝓbe: cū eniꝫ
in falſo veroq̄ diſcernēdo ęque ac nihil ꝓſint: nec ad augēdaꝫ
ingenij acrimoniā quicq̄ in ſe penſi habēt. Quin potiꝰ diſtur
bant atq̄ corrumpūt mentes: q̄ꝫ qđ eaſdem reddant exercita
tiores aut politiores: CHI. Quidni? Relinquantur illę ar
gutiolę quas dicis eſſe ingenioꝝ corruptrices: an logicā ipāꝫ
credis ideo floccifaciendā? ARIS. Relinquātur. Nam p̄t
induſtria (vt fiat acutior) alijs rebꝰ intēdere: ex q̄bus amplior
emanat vbertas. CHI. Nō tamē logica ipa (cuius in ꝟita-
te inueſtigāda cōmoditas claret) eſt explodenda. Num tu cen
ſes ei cognoſcende incūbere opeꝑpcium eſſe? ARIS. Quid
mihi cū dialectica? q̄ nihil ꝓmouet. Si em̄ ſeculares ciuileſq̄
reſpicias honores ⁊ dignitates atq̄ fortunas: logicaꝫ videb̄
eſurientē: p̄ foribꝰ ſtantē: ⁊ mendicantē: Si diuina ponderes
nihil in illis dialectica iuris hꝫ: p̄terq̄ qđ theologiā quaſi pe-
diſſequa comitat̄. Si mores hoīm attēdas: nullū genus eſt
dialecticis linguatius. Garriūt: clamāt. rixātur: balbuciunt:
obiurgātur totū diem: ſuꝑ vno forſitan verbo qđ vicioſaꝫ nō
valet nucem. CHI. Cōmemoras logicoꝝ q̄ꝫ plurimas inſo
lentias: ꝟboꝝ rimas atq̄ ꝓluuia q̄bus pleriq̄ fatiſcūt: qui
cōfidentia clamoris ꝟitatē impugnāt: q̄cquid ꝓbare nequnt:
cōtentioſe loquūtur. Sed ijſdē moribus nō ſunt oēs. Qui
em̄ modeſto tpatoq̄ eſt ingenio: illud petulantię ⁊ loquacita
tis viciū amoliri ſtudet. magiſq̄ auſcultare alios: q̄ꝫ ab his
deſiderat ſe audiri. ARIS. Raꝝ admodū ⁊ phęnicis iſtar

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 G 55

illud dialecticorum genus viuit in terris. Nam qui loquaci
tate ſua ceterorũ aures plus opplere pt: hic doctior reputatur
Chyron Logica aũt in ſe optima eſt quo ad indaginẽ ꝟitatis
Ideoqꝫ illi plimũ inſudãdũ. Ariſtobolus Hi aũt peſſime (ar
bitror) q̃ diutius in ea ꝟſant. Chyron. Nõ põt ꝑfecto dialecti
cę oĩs rõ paucis annis plene cognoſci. Reqrit ſedula ⁊ conti//
nua exercitatio. Ideoqꝫ diuturnũ in ea tꝑis eſt terendũ. Ari
ſtobolus. Plurimũ aberras. Nã q̃d in ea re oẽm ętatẽ conſu
mere ꝑgimus: q̃ modicũ affert emolumẽti. Nõ iubemur eẽ tã
ta tꝑis ꝓdigalitate: vt ei inutilia impẽdamus. melioribꝯ poſt
habitis atqꝫ neglectis. Nã ſocrates naturã incuſare ſolebat:
qđ cũ multa eſſent ꝑoptima q̃ hoĩem ſcire oporteret Ipa velu
ti parca ⁊ tenax exiguũ ac breue humano gñi viuẽdi ſpaciũ
decreuiſſet: ceruis vero anguibꝯ atqꝫ cornicibꝯ diuturnum:
quo vtpote aĩantia bruta: rõne carẽtia nõ egerẽt Dialectici ve
ro nõ cõſiderãtes humanã ſortẽ: ⁊ p̃cipitẽ cui nr̃i curſuꝫ: quã
qꝫ ſubito ⁊ repẽtino momẽto tres fatales ſorores ſuũ explere
cõſueuerũt officiũ: in his vanis trãſigũt ętatẽ. Cũ hoc paruo
tempore quo nobiſcũ vita manſura eſt: melioribꝯ incumbere
cõueniret. Quorũ nec minimã ꝑtem hoĩs ętate app̄henſuꝫ iri
poſſe veteres exiſtimarũt. Hinc Socrates ille magnꝰ phũs
cũ iam ſeniũ attigiſſet. habereturqꝫ totius grecie lumen: hoc
vnũ ſcire ſe faſſus eſt: qđ ſciret nihil. Uir tãtus q̃ p̄ſtabiliori//
bus in vita ſtudijs opam dederat: ſe ignorantẽ dicere nõ du//
bitauit. At logici noſtri qui in humili quodã ac minime vel
vtili vel iucũdo lrãꝝ genere ꝟſantur nec vel ſero ad ſanitatem
reuertunt. Fit hoc qꝛ omnium habere noticiam profiteri ſe ñ
erubeſcunt. CHIRON. Eſt hęc arrogantię conſuetudo
dialecticis quibuſdam indita: at non omĩbus vt memoraui
Nec ego ſane probauerim vnq̃ꝫ aſſiduo dialecticę inſudare.
Debitum tamen obſeruari modum oportet: ne omnino dia//
lectica p̄tereatur incognita. Non eñi res talis eſt quę negligi
ſit digna. ARIS. Huic tu opinioni inniteris: mihi vero
longe aliud videtur: vtcunqꝫ tamen ſit: operire diſceptatõis
finem: ⁊ vter probe ſenſerit intelliges Jam autem ad rhetori
cam noſtra ſe altercatio conuertat. CHIRON. Id mihi
quoqꝫ libet. Perge.

Capitulū terciū de rhetorica

ARISTOBOLVS. Rhetorica (quę inanes
quaſdam ac minime ad rez ptinētes orationi phale-
ras addit) niſi abijciatur: prorſus ē grāmatica explo-
denda. CHIRONA. Quāobrem: edic. ARIS. Cū em̄
ad exp̄imendum congrua orōne animi cōceptū grāmatica ſuf-
ficiat: q̇d rhetorica egemus: Qd̕ ſi minus ad hoc ſufficit: q̇d
igit̃ illam tantope laudaſti: Alterā ergo ſupfluam dicas opor-
tet. CHIRONA. Minime: ſunt em̄ p̄ꝗ vtiles ⁊ neceſſarię
vtręqꝫ. Igitur qd̕ alterā credis abijciendā: erras vehementer.
Non em̄ inter grāmaticā ⁊ rhetoricā ſelectionē facis vllā: cū
illa ſimplicem recte loquendi artē doceat. Hęc vero nō rite mō
ſed ⁊ venuſte: grauiter: copioſe: accomodateqꝫ de quacūqꝫ re
diſſerendi ſciam tradit. Grāmaticam tamē rhetoricę opitula-
ri nō inficias ibo. Nam niſi ea futuri oratoris fideliter iecerit
fundamenta: quicq̇d edificarit collabet̃. ARIS. Sed nō-
dum edepol intelligo hāc drīnam: ambę pfecto loqui docent.
Eſto etiā ꝙ oratoria: grauiter: elegāter: compteqꝫ (vt ais) effi-
cere itidem nos inſtruat: q̇d hoc tamen in ſe cōtinet momenti
Nam ęque ⁊ melius intelligi potes cū ſimpliciter loqueris:
acſi id cū maximo facias vborū ornatu. CHI. Verum nō
adeo ad pſuadendū ſim efficax futurus. vbi abiecto gn̄e orōis
(quę nullis viribꝫ ſubſiſtit) fuero cōcionatus. Qd̕ ſi diſertus
rhetor exiſtā: facile te vel renitentem in ſnīam meā abducam.
ARIS. Crediſne quādo ſies facūdus: te orōne tua etiam
quātumcūqꝫ venuſta. dilucida: ⁊ ſuaui mihi quod recuſaris
antea perſuadere poſſe: CHI. Ita quidem exiſtimo: per elo-
quentiā em̄ truces vultus: rabida ora: ſcintillantes furore o-
culi: manus etiam ad cędem armatę: feroces iracūdia ⁊ cru-
delitate animi ad miſericordiam quandoqꝫ cōmoueri ambi-
git nemo. ARIS. Quiſnam tantę temeritatis et audacię:
qui furori abs te commemorato verbis obuiam eundum ar-
bitretur: quem ego vel ferro ſedari poſſe diffiderem. CHI-
RONA. Audentes fortuna iuuat. ſed aduerte queſo quod
de M. Anthonio ſummo Rhetore traditum inuenitur: et te
ſi habueris fidem opinio iſta (ni pertinax omnino eſſe ve-
lis ⁊ obſtinatus) derelinquet. Ad eum enim obtruncandum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 G 55

a ſeuiſſimis ducibꝰ romanis Mario ⁊ Cynna cruorē ciuilem
paſſim deſiderantibus crudeliſſimi ſatellites tranſmiſſi adeo
ſermone eius ſunt obſtupefacti: vt diſtrictos iam ⁊ ad ferien⸗
dum vibratos gladios vaginis omni cruore vacuos remiſe
rint. ARIS. Nō ſane multū eidem hec ꝑfuit eloquētia Ni
hilo magis em̄ cedem euaſit. Nam ilico a P. anthonio eſt oc⸗
ciſus. CHIRON. Sed is in ambitu expers anthoniane
vocis māſerat. Q̄d ſi audiſſet. manus forſitan innoxias cōſer
uaſſet. Multū igit̄ ad demulcēdas hoīm aures ꝓdeſt rhetori
ca ⁊ orōnis venuſtas. ARIS. Immo vero magis ad id ar
bitror cōducere blandiloquā ⁊ ſuauē quandam facundiam a
natura inditā: q̄ȝ vlla oratorū elegātieq̄ȝ ꝑcepta. CHI. Plu
rimū ſane hoc etiā cōfert: ac neccārio ad rhetoricā reqrit̄. Naȝ
ſi naturales deſint ingenij corpiſq̄ȝ dotes: ſi viuax induſtria:
ſi ſonora vox: ſi lingua in oēm motū expedita: ſi ad hominum
mentes emollienda s affabilitas q̄dam: ⁊ verboꝝ illecebre: q̄
nature munera ſunt ꝑoptima: inuanū ni fallor laborabimus
pro cōſequēda facūdie laude. ARIS. Sed nonne fuere plu
rimi: q̄bus ea licet adiumēta defuerint: ſummi tn̄ rhetorici e
uaſere. Nam demoſthenes q̄ primū ſibi inter grecos orato⸗
res locū haud iniuria vēdicauit ingenio tardiore: voceq̄ȝ nec
apta: nec iucūda: nec volubili. nec ſonora tradit̄ fuiſſe Priaȝ
em̄ rhetoris lrām ꝓferre nequit. At fuit ab om̄ibꝰ eloquentie
maxime laudatus. CHI. Ita eſt vt ais: fuit em̄ aſꝑitate vo
cis nimia: ⁊ lingue difficultate: ſed quominus ea ſibi ad ora⸗
toris munus exequēdum obſtaculo forent: elaborauit: ⁊ hec
naturalia vicia emēdauit. ARIS. An tu credis quēpiā q̄ a
natura inſita ſunt diligentia ſua (etiā quātumcunq̄ȝ magna)
tollere poſſe. Natura em̄ in bonā mala tranſmutat̄ nunq̄ȝ: cū
e diuerſo fieri ſoleat. CHI. Ita exiſtimo. Demoſthenes enim
quā rhetoris lrām ꝓnūciare denegāte natura neq̄ierat: īſertis
ori lapillis facillimā reddidit expreſſione. vt cum in contōem
veniſſet: ore vacuo expeditius loq̄retur: Fuit ⁊ tāta vocis exi
litate: vt vix audiri poſſet: in magno p̄ſertim fluctuantis po⸗
puli tumultu: quā breui adhibita oꝑa ita emēdauit: vt audi⸗
torū auribꝰ eſſet grata vehemēter. Multos em̄ q̄ de eo legunt̄
ſuſcepit labores. ARIS. At q̄s tā ſtolido amenteq̄ȝ eſt in⸗

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 G 55

Rhetorica

genio. qui ob hanc vnā artem cōſequēdam (neglecto in altio-
ribus diſciplinis ſtudio) tot ſuſcipiat ſollicitudines ⁊ curas?
CHI. Quis hoc ſuaſit? Num ego? Cetera ꝓfecto sciaꝝ gene
ra ꝓ̇us noſſe oportet oīa. ꝗ̄ ꝑfectus dici orator merearis. Nā
ex multarū rerū cognitōe orō redūdat. adde qđ ſit etiā q̇s quā
tumcūqȝ doctus. niſi calleat rhetoricā. haud facile inter euȝ ⁊
imperitū diſcernes. Qui em̄ ea q̄ didicit accomodate compte
qȝ in lucem neq̇t ꝓferre. is ⁊ imꝑitus videt̄. ⁊ ceteris q̄ in aīo
ſunt ſignificare nō p̄t. Huic de quacūqȝ re ſi quādo apud p̄n-
cipes vel alios quoſlibȝ eſt cōcionandū. ieiune loq̇tur. nec p̄t
qđ delectet aut cōmoueat auditoꝝ aīos quicq̄ȝ in mediū affer
re. Ideoqȝ cū oratoria omi ſciarum generi ornādo pſit. ſtudi-
um eius eſt intermittendū nunq̄ȝ. ARIS. Quid ais? Cete
re q̇dem ſcie ipe ſibi ſufficiūt. Nō igit̄ eas rhetorica ſuppleri
opus eſt. CHI. Quis negat oīs eſſe ſatis ꝑfectas? Si tamē
rhetorice ſplēdor nō adiūgat̄. in tenebris deliteſcere videbun
tur. ſublata ſane vi eloquētie. nihil tā excellēs. magnificū. ſpe-
ctandū. egregiū. p̄clarumue quin ſubito deficiat. pereat. ſorde
ſcat. moriat̄. atqȝ cōtinuo aboleſcat. Ideoqȝ rhetorica diſcipli
na flores quoſdā ⁊ frondes artibꝫ ceteris ꝓducit. q̇bus ornet̄
atqȝ veſtiat̄ fructꝰ earū. Illis ei ſi careant. nec vn̄ (quos ꝑturi
unt) fructus venuſtent roſas. nec vnde tegāt. folia habeāt. in-
decore ꝓfecto ⁊ a vi tempeſtatū minus tute videbunt̄. ARI
STO. Sic vt audio ſolis ornādis artibꝫ aliȷs rhetorica ꝯ
uenit. CHI. Nō hec ſola eſt cōmoditas. Sunt etem̄ cetere
quas memoraui. ARIS. Cedo q̄nam? CHI. Ad demul
cendas aliorū aures: ad furorē placandū: iraſqȝ mitigādas:
et mentes hoīm ꝓ libitu nrō regēdas: ad flectendā ſeueritatē:
ad ſuadendū cū effectu diſſuadendūqȝ ⁊ ad ea q̄ expoſcimus
obtinēda q̇s ambigit eloquentiā plurimū afferre momenti?
ARIS. Refers magna. Attamē q̇s mihi perſuadebit ea (q̄
exitio capiti meo ꝓuidero futura) vt capeſſam? Num orator?
CHI. Perſuadebit Sapiētiſſima em̄ athenaꝝ vrbs piſi-
ſtrati (q̄ dicēdo multū valuit) orōe capta: ſeſe ei imꝑiumqȝ per
miſit: libertatiqȝ p̄tulit ſeruitutē. Nec obſtitit Solonis amā
tiſſimi patrie ciuis cōcio ſaluberrīa. Pericles etiā eiſdē athe-
niēſibꝫ orōe ſua impoſuit ſeruitutis iugū. ARIS. Sic me

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 G 55

diuſſidius officit eloquẽtia. Illi duo em̃ quoꝝ cs recordatus
ex arbitrio verſati ſunt oīa: nec eoꝝ ciuib⁹ ſuis ꝓfuit ſermōis
dulcedo. ⁊ habitans dulcior in labris lepor melle in acerbita-
tem patrię eſt cõuerſus. CHIRON. Ita eſt ꝑfecto. illi tñ
eloquẽtię ſuę fructũ ſatis abundũ retulere: dum q̃ volebant:
ſunt cõſequuti. Quapropter nõ athenienſib⁹: ſed ipſi ſibi con
ſuluere. ARIS. Explodenda eſt igit͛ oratoria: quę ciuitati
bus liberis erumnoſam quãdoq; infert ruinã. Melius eſt ci
eam ſciſſe nunq̃;. CHIRON. Eloquẽtia nõ mõ nõ offi-
ceret: ſed etiã maximo eſſet emolimẽto: niſi eã aſſeq̄rent͛ ſcele-
rati. Nam ſi quis deprauata: improba: factioſaq; vita ſit: cal
leat aũt oratoriam: ingentẽ in rempublicã calamitatẽ p̄t ma-
chinari: dum fluctuãtis ⁊ mutabiles vulgi aĩos in ſpem no-
uarum rerũ erigere: dum in alioꝝ odia alios impellere. dũ tur
bulentiſſimas excitare ſeditões: duꝫ ſibi adſciſcere improbos
et eos complices in patriam cõiurantes efficere poteſt. Quo
circa traditũ animaduerti: nõ tantã dare poſſe ſtragem gladi
um in manu furioſi poſitũ: quantũ nocet improbi ⁊ inſipien
tis viri eloquẽs lingua q̃ ꝑniciosiſſima q̃q; incõmoda molit͛.
ARIS. Ea nunq̃; exurgerẽt: ſi oratorię tantoꝝ ſcelerũ cau
ſę dari opa deſijſſet. CHIRON. Ea nunq̃; exurgerent: ni
ſi oratorię fieret abuſus. Nõ em̃ ſit res credo etiã q̃tumcũq;
vtilis ⁊ honeſta: q̃ interdũ turpes nõ producat effectus. Nõ
ſi quis rhetorica ꝓ virtute ⁊ ſapiẽtia vtatur. multa ꝓuenient
emolimenta. Ea em̃ q̇ floruerunt immortalem ſibi apud po-
ſteros gloriam peperere. Unde memoria eoꝝ ęuo noſtro ad-
huc recens eſt. ęgregios in vita honores ⁊ magiſtratus cuꝫ tri
umpho geſſere: oratorięq; vi freti ciuium ſuorum ⁊ reipubli
cę incolumitatem conſeruarunt. Quę omnia luce clariora cõ-
ſpicies: ſi veterum reuoluas annales: ⁊ quę illi ęgregia edide-
re volumina reuiſas. ARIS. Si tanta eſſent tamq; prę-
clara eloquentię premia propoſita: quis non maiorem in mo
dum cuperet eſſe orator: quis ea promereri non operepreciuꝫ
exiſtimaret. At cum tanta ſit rhetorum paucitas: fit vt male
cogar ſuſpicari: te ſcilicet oratoriam falſa laude cumulaſſe.
CHI. Cicero ſane qui his remuneratus eſt premijs primũ
q; inter oratores latinos abſq; vlla controuerſia locum tenet

hancobrem paucos dicit inueniri rhetores bonos: quod ex
his maxime rebus eloquentia conſtet: in quibus ſingulis na
uare operam omnibus integrum non eſt. Nemo enim poterit
eſſe omni laude cumulatus orator: niſi ſit omnium artiū ma
gnarumqꝫ rerum ſcientiam conſequutus. Ex quarum peritia
oratio effloreſcit. Preterea non omnibus conceſſa ſunt ea na//
ture munera: quibus ad oratoriam peruenitur. ARIS.
Intelligo q̄ꝫ deſipias: non enī hec eſt cauſa. Sed quia cuꝫ ne
dum inutiles: verum ⁊ pernicioſos (vt ipſe faſſus es) gignat
effectus: nemo ſani capitis huic addiſcende ſe accomodat: ne
mo rebus que nullius ponderis exiſtimantur: temere induſtri
am eneruat. CHI. Num dixi qui ſit eius fructus? Memo//
ria tibi anguille inſtar labilis eſt. Tantiſper verboruꝫ recolis
donec ea deſierint proferri. Ariſtobolus. Quid mihi tarde me
morie ignauiam obijcis que vicio caret? Eſt enim in rerū hu//
manarum (que caduca ſunt omnia) numero. Sed incipiamꝰ
iam de aſtronomia ſermonē. Chyron. Pergito.

Capitulū quartū de Aſtronomia

RISTOBOLUS. Qui ſupra hominem
aggredi aliquid preſumunt: hi mihi delyrare videnẗ:
dum ea que humani viribus ingenij a ſummo illo ar
tium infuſore ſunt denegata: temere aſſequi conantur. Ex ho
rum numero ſunt aſtronomi: quorum cura precipua eſt ethe//
ra intueri. Chyron. Probe ais: ſi aſtronomiam mortales in
duſtrie neruos excellere arbitraris. Cum diuinum ſit in ea v//
ſari: nam numen proculdubio habet: ideoqꝫ aſtronomie cul//
tores diuini potius q̄ꝫ humani ſunt cenſendi. que in preclarā
illam luci diſſimamqꝫ celi domum: tot luminaribus ornataꝫ
et aureis quaſi gemmis prefulgidam atqꝫ diſtinctam a tene//
broſa caligine reuocat viſum. Ariſtobolus. Sed ediſſere tu
mihi: que tali crebro celorum aſpectui vtilitas ſubſit? Nō poſ
ſum enī adduci. vt credā quicq̄ꝫ habere momenti ſuſpicere ce
lum. Chyron. Ad hoc ſane prodeſt vt ea q̄ ſub lunari globo ꝯti
nenẗ iueſtigare: fixas ſyderꝝ imagīes diſcernere: ⁊ erraticas ſu
is locis noīboqꝫ deſigͤre poſſimus. quo effectus naturales ſu

turiqꝫ ꝓnoſcantur euentus. ARIS. Si qui ea q̄ ventura
ſunt ꝓuideant: ioui eq̄parent. Hoccine eſt aſtronomoꝝ cōmē
tum: hec veſane cognoſcēdoꝝ ſyderꝝ auiditatis cauſa? Proh-
pudor ꝑn̄tia neſciūt: ⁊ ſe intromittere nō erubeſcūt de nūcian
dis futuris. CHI. Niſi haꝝ reꝝ eſſes ignarus: modeſtiꝰ lo
quereris. Sed heus hec eſt mortaliū noſtri ſeculi cōſuetudo:
vt q̄ ſe latent: etiā ſi optima ſint: iudicēt abſurda: ⁊ ꝑuſquam
audiāt: cōdemnēt. Tu naturales influxuū ſuꝑiorū negas effe
ctus. Cōſtellationū eñ vis tibi eſt ignota: quā ſolita petulan
tia ductus) cōmentū dicis: cū ea nihil ficti nihil habeat ſimu
lati. Omīpotens eñ ille reꝝ oīm parēs optimus maximus.
(quēadmodū in geneſeos volumīe tradit) ſtellas vt in ſigna eſ
ſent: creauit: q̄ quoniā nunc ꝓſperā nūc aduerſam. ꝓ cuiuſqꝫ
natura ⁊ q̄litate ortuqꝫ ⁊ obitu fortunā portendūt: opeꝑcium
eſt ea diſcernere. Aſtris eñ quodāmō videbimur dn̄ari: dum
que nocitura ꝓſpicimus caute declinamus: ⁊ q̄ commodo fu
tura ꝓuidemus: amplectimur prudēter. ARIS. Putaſne
tutū ſit eorū ꝟſucie mendacitatiqꝫ credere aures. qui ꝑſagire
futura ſpōdentes: hoc tibi aiūt ꝑiculi eſt timendū: bello pug
nās occidere. Quid ſi declinaro certamē: ⁊ armis togā ꝓtule
ro: recuſaroqꝫ rem in acie decernere ferro? Quid ſi añ p̄liuꝫ me
deſtituat vita? qđ impoſſibile nō eſt. Num ⁊ tunc erit neceſſe
me manus cōſerentē oppetere mortē? CHIRON. Mul-
ta q̄dem ſunt q̄ ne quos minātur ſydera malorū aculeos pun
gant: eſſe impedimēto ꝑn̄t. ARIS. Mentiunt ergo aſtro
nomi: quiqꝫ tandem hi ſunt aſtrologi. Nihil eñ inter eos in-
tereſſe puto: quū illi ab aſtroꝝ regula: hi ab eorundē rōne ſint
dicti. Sed vtcūqꝫ ſit (etſi ſelectōem quandam facere theologi
conētur) mentiunt. dum q̄ futura vaticinantur: nō eueniunt.
CHI. Mentirent ſi aliq̄d indubitato ⁊ nccārio futuꝝ ſpon
derēt: qđ ꝑcaueri declinariue nō poſſet. Id artis huius ꝓfeſ-
ſorē ſane mētis audies polliceri neminē. Quīimmo hi ſtellaꝝ
curſus: ⁊ planetaꝝ cōiunctōes interdū ad certa diffortunia ī
clinari nullam addendo nccītatem cōcedūt. Ideoqꝫ ſi ea q̄s ꝓ
uiderit: auerti poſſe. ARIS. Quid putas ex ſyderū curſu
nobis ꝑiculi impēdere. q̄ dei ſunt creatura. Credíſne deum fe
ciſſe aliqua: q̄ nobis (quoꝝ ſalutis cauſa cūcta creauit) in ꝑ er

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 G 55

Astronomia

niciem eſſent. CHI. Hoccine te latet? Nam ⁊ angues ⁊ leo
nes, ⁊ cocodrᷓyllos: ⁊ tigrides ⁊ venena. ⁊ cetera q̄ hoibꝫ noxia
ſunt ꝓduxit. Stelle aūt ⁊ celi lumīaria nō ad nocendum plaſ
mata ſunt: ſed ꝑ monere nos vident̄ vt q̄ minant̄ ip̄a decline-
mus. ARIS. Repugnātia ſunt dcā tua. Nūc em̄ ſydera in
nocua eē ⁊ nobis amica: nūc ea minātia refers. CHI. Mi-
nant̄ ꝑfecto: ſed ip̄a nihil officiūt. Si em̄ diſpoſitio celi te fer
ro caſurū inclinet. num te (niſi ꝓuideris) cōſtellatio enecabit?
Quā ſi cōſuluiſſes: licuiſſet tibi eē incolumi ⁊ ſaluo: licuiſſet
hoſtē fugiſſe: cuius dextera nō vllū ſydus cedem oꝑat̄. Mul
tū ergo penſi hꝫ eſſe aſtronomū. ARIS. Quid pēſi? CHI
Quotiēs repetā. ad ꝓuidēda futura? ARIS. Quotiēs repe
tam ea nō poſſe ꝑſciri? Deumne homuntōes exiſtimas adhi
buiſſe cōſilio deliberatōiqꝫ ſue? Dic q̄ſo. quādonam eos accer
ſierit. expoſuerit arcana. ⁊ docuerit ꝑdicere vētura. Qđ ſi non
fecit: ſapia cōſilioqꝫ id cōſequuti ſunt forſitan. vt q̄ in celo ge
rant̄: intelligant ipſi. CHI. Sic eſt. Tute cum aſtronomis
floccipendēdis accomodas: eos ignarus laudibus dignis ef
fers. Tali em̄ ſunt induſtrie acrimonia: vt etiā ſub diuo ⁊ in
terra cōſtituti q̄ circa celeſtia motuſqꝫ ſyderū ⁊ planetarū cur
ſus contingāt: qđ ex illis ſubſequatur: cognoſcāt. ARIS.
Nec aſtra ego influxuūqꝫ ſuꝑiorū vim: nec eoꝝ curioſos pro
bauerim obſeruatores. Nō em̄ celo regit̄ mūdus: ſed ab eo
qui in celo reſidet: deo glorioſo: q̄ ſuo verſat arbitrio cuncta.
Sub tonātis em̄ nutu cōſiſtūt vniuerſa. Eius volūtate non
vllo motu ſtellarū regūtur oīa. Ille temonem tenet. Ille mi
ſeriarū nauem in qua cōſtituti ſumus dirigit: et in quecunqꝫ
vult curſum inflectit. Chyron. Hoccine quis eſt tā improb⁹
vt inficiet̄? Sed ⁊ deus omīpotēs qm̄ q̄cunqꝫ voluit fecit. ſy
dera etiā creauit: eiſqꝫ v̄tutem ꝑſtitit: vt nrōs actus modera-
rent̄: ⁊ mundū gubernarent. Inferiora em̄ iſta ſuꝑioribꝫ regū
tur. ARIS. Pape qđ audio? Proh maleſanū hoiem. Deū
ōis poteſtatē vimqꝫ ſuā (qua vſus mortales nutu ſuo diſpo-
nit) ſyderibꝫ ꝯmiſiſſe: vt ab illꝭ ipſ̄ regamur. O vtinā. ne ſe ad h̄
iureiurādo aſtrinxerit: quo magis liceat reuocare. Nā apollo
quā phetonti filio ſolis quadrigam equorumqꝫ habenas gu
bernādas interpoſito iuramēto ſpoſpondit: denegare poſtea

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 G 55

nequiuit: ne deieraſſe videretur. Quapropter hic ęquorum celeritatis cohibendę impotens. totum orbem ignibus con//flagrauit. ⁊ a ioue in ponthum eſt p̄cipitatus. Sed non eſt talis (qualem tu mentiris) deus optimus maximus. qui imperitis (vtpote ſyderibus inanimatis) faciat copiam regnandi. Chyron. Inepte ⁊ importune fabularũ hęc adducis portẽta. Num deus alij cõmiſit imperiũ? Id ego non dixerim. Quĩimmo ſtellarũ curſu atq; influxu (tanq̃ inſtrumento) nos dirigit mortales. Si eñ elatos viderit ęquo temperamine flagellat nunc peſtem. nunc prelia. nunc miſcet vini frugumq; penuriam. ⁊ vẽtura hęc nobis aſtrorũ diſpoſitione oſtendit. quaſi dilectis ſuis atq; aſtronomis (qui hoc norũt) ſignũ dando. vt fugiant arcũ. Ariſtobolus. Vix credo a deo amatum iri aſtro//nomos. inſipientiſſimum genus hominum (niſi alijs virtutibus commodentur) quot cęleſtium noticia gloriat̃. Frigida ſaturni ſeſe quo ſtella receptet. Quot ſignis cęli cyllenius erret in orbes. Eorum deridenda ⁊ cachinno ꝓſequenda eſt amentia. dum q̃ in cęlo agũtur. quę futura ſunt. veluti ſuperũ cõſilio interfuiſſent. ſcire ſe temere contendũt. Quid vero in terra. q̇d in domo vxor: quid ipſi tandem faciant: q̇d ante factũ fuerit haud plene ſciant. Preterea ſolis lunęq; defectus longe ante p̄noſcere volũt. Sed quibus ipſi deficiãt ꝟtutibꝰ. parum attẽdunt. Chyron. Iniquus es q̇ tanto in aſtronomos auſu de//bacharis. Tametſi eñ eiſdem plęroſq; moribꝰ eſſe ĩtelligam. non tamen ideo carpẽdi ſunt omnes. Quod ſi cuncti eſſent cõuicio digni. q̇d aſtronomia demeruit: quę optima eſt. Ariſto//bolus. Nequaq̃. Chyron. Quamobrem: Ariſtobolus. Quia de cęleſtibꝰ eſt ſollicita. quę (ſcias neſcias) contigunt ex ĩeuitabili curſu ⁊ ordĩe continuo fatorum. Quid ergo circa ea curioſi ſumus: quę a nobis nequeũt ꝓhiberi. Chyron. Aduerſa q̃ portẽdi cęlo videmus mala. ſi aſtronomię rõnem calleamus. poſſumus quominus eueĩant p̄cauere. Ideoq; diſpendia vitare. amplecti vero ſecunda. Ariſtobolus. Si q̇s (iuxta diui//ni ſaluatoris nr̃i p̄cepta) virum ĩnocentem vixerit. non arbi//tror fortunam moleſti q̇ppiam in eum (etiam ſi aſtronomiam ignoret) poſſe moliri. Chyron. Erras multũ. Solent eñ quãdoq; ſcĩ ꝓbateq; vitę hoĩes (tanq̃ magis dilecti a deo prẽ nrõ fi

Aſtronomia

liȷ) affligi aduerſis: Ariſtobolus. Qui cedo: Chyron. Per bo
nor direptōem. Ariſtobolus. Tu aberras potius. Nō enī eo
mō flagellant. immo liberant. dū ea q̄ illis ad ſeruiendū deo
ſarcine ſunt ꝛ oneri atq; impedimēto: auferūtur An credis o
pes humanas in bonorꝝ numerꝝ recipiēdas q̄ aīmas in imas
demergūt tartari latebras. Quapropter nō inſipiēter factita-
uit. Crates phūs: q̄ ꝓiecto in pelagus magni pōderis auro:
conatus eſt ſe a diuitiarū eripe ſeruitute. Sz hodierno euo lō
ge ſecus arbitrant homīes Inſtituendus eſt igit ſermo ꝓ ea q̄
tempeſtate noſtra inoleuit: cōſuetudīe Putaſne igit ad cumu
landas opes aſtronomiam ferre ſuppetias: Chyron. Neſcis
hoc: Thales ꝑfecto mileſius: cum ſibi probro daretur paup-
tas: quodq; ad hanc leuandā nec quicq̄ philoſopharet: mul
tum olei (quod ex aſtris eo anno ꝓuiderat carioris futurum)
comparauit. Illud poſtea ſubſequuta ſterilitate magno ꝓcio
vendidit ingentemq; auri coegit aceruū: quē conuiciatori
oſtendēs: num (inquit) me credis inuanū philoſophari. ſi eri
cōflando inſiſtā. Nemo igit nihili faciat aſtronomiam. que et
opibus cultores ſuos remunerare poteſt. Ariſtobolus. Mer
cimonijs ergo miniſtrat aſtronomia. atq; ſupplende hominū
auiditati conducit. Chyron. Etſi ad hec trahi poſſet. non tam
eſt ideo inuenta. Sed vt philoſophemur. conſtellationumq;
vires ꝛ habitudines inueſtigantes. abdita nature ꝯſectemur
quod philoſophorum eſt. Ariſtobolus. Nihil ergo ꝓterq̄ ad
fortunas cōquirendas valet aſtionomia: quatenus vero ad
philoſophiam accedit. nihil penitus habet momenti. Nam
nec philoſophia mihi cordi eſt. delyramentis multis referta.
Chyron. Que loqtur ſcelus: Hoccine trāquillo hauriaz ani
mo: philoſophiam omnium artium matrē ꝛ inuentricē te du
cere cōtemptui. Theodoricus. Ne ab inſtituto digrediamini
ſermone. philoſophiā ꝓterire. Ariſtobolus. Faxo: aſtronomi
am igit inſequor. in celo defixos gerentē oculos. qd calcet pe-
dibus. quoue ꝓgrediat. nō cōſiderantē. Quapropter haud il
lepide obiectū eſt a vetula thaleti mileſio que ad locū (in quo
ille ſidera intueri cōſueuerat) noctu eū comitabat. vbi lumib9
verſus ethera erectis. q̄ pedes figerz minime ꝯſiderās caſu ī ſpe
cū ſubiectā ē delat9 Tu qd ē (o thales) q̄ in terra ſubtus te ſunt

conſpicere nō potes: quō q̄ in cęlo ſunt cognoſces. Sic pleri
qꝫ firmamentū cōſiderātes: ignorāt ſeipos: ceteros vero ſibi
credulos ludūt. Lꝰ. Elleboro tibi opus eēt. Num ad hęc
antea reſpōdi. quoſdā interdū illis imbutos moribꝫ offendi:
proptereaqꝫ ceteros tali culpa vacari. Queadmodū ꝛ in oībi
viuēdi genere bonis reprobi admixti īueniūtur. Aſtronomia
vero diuina ſcīa ſemp in ſe frugi eſt: ꝛ plurimum laudanda.
Ariſtobolus. Tedet me poſthac aſtronomię meminiſci Adeo
me cępit leuitatis eius ridiculę ſatietas. Ideoqꝫ ad muſicam
noſtras cōuertamus lites. Chyron. Ut lubet. Ego tibi non
mō nō inuitus: ſed etiam vltro ire obuiam: volo. Ideoqꝫ per
gito impugnare.

¶ Capitulū quintū de muſica.

ARISTOBOLUS. Age nūc (ſi tibi q̄c/
q̄ꝫ neruorū eſt) muſicā tueare. cui p̄ter inanem quādā
leuitatiſqꝫ plenā pſallendi artem eſt omino nihil. Pa
rum igit̄ in ea ſicut ꝛ ceteris inuenies momēti. Chyron. Fru/
ctus eius qm̄ tibi abſcōditus eſt. abs te vilipendit̄. Quem ſi
noſces. aliter ac iā facis loq̄rere. Queadmodū eīm hūana cor/
pora grauibꝫ morbis implicita medelis adhibitis curant̄. p̄/
ſtināqꝫ reſumūt ſanitatē. ita ꝛ animi noſtri dolore oppreſſi. ab
eo ꝑ muſicam liberant̄. Nam dulces vocū cōcentus modula
tioneſqꝫ ſuaues abigere męſticiā plerūqꝫ cōſueuerūt. Ariſto/
bolus. Sic vt ais muſica ꝑ afficiēdis gaudio mentibus hu/
manis expedit vti. Reijcienda eſt ergo. Chyron. Quamobrē?
Ariſtobolus. Nam cū lęticia ſoleat q̄n̄qꝫ multū obeſſe. q̄ppe
quę interimat etiā. cū ſcꝫ cor ſanguine ac ſpiritibꝫ vitalibꝫ de/
ſtitutū nimia deficit ariditate quā ſolet mors nōnunq̄ꝫ comi/
tari. Id nimio gaudio euenit. Qd̄ ſophocli ꝛ philomeni cete
riſqꝫ nōnullis legimus accidiſſe. Quid ergo muſicā adeo ex/
tollis: atqꝫ a lęticia cōcitāda laudas. q̄ ꝑniciosum interdū ſeq̄
cibus ſuis exitū p̄ſtat. Chyron. Hi quoꝝ facis mentōem. nō
gaudio ꝑ muſicā affecti interiere. Alię fuerūt alięqꝫ cauſę Hec
eīm ars nō eam humanis mētibꝫ lęticiā ingerit. q̄ obeē poſſit.
ſed merorē paſſionēqꝫ melancolicā exterminat. Quīimmo et
gaudiū intemperatū poteſt imminuere. Sunt eīm funebres
cantus. triſtiaqꝫ carmia. q̄ te ſi nimiū fueris elatus. męſtū red

Muſica

dent. Sic optimo quodã noſtri effectus moderamine tempe
rabũtur: vt nec mgrore deiecti torpeant: nec plus ęquo inſole
ſcant. Ad animorꝫ itaqꝫ cõmotionẽ nihil eſt (vt ita dixerim) vti
lius muſica. Nam ꝛ mẽtes in rabiem ṽſas mitigat. Hinc de
dauid rege tradũt annales: quẽadmodũ ſaulem ſpũ maligno
exagitatũ chordarũ pulſu cytharęqꝫ luſu ab inſania reuocarit
ARIS. Proh tantuſne vir muſicę dedit operam: q̃ reges de
decet: vtpote nihil ad gubernandam rempublicã adiumẽti p̃
bens. Neroni q̇dem obiectũ eſt ꝓbro: qꝺ nimis ſtudioſe mu-
ſicã ſectaretur. Et philippus macedo cũ pſaltem quẽdam in-
ter cęnandũ emẽdare vellet: ac de pulſandis fidibus diſſerere
Is hoc abs te o rex (ait) ſuperi mali auertant: vt melius hęc q̃ꝫ
ego noſcas. Chyron. Si q̇s nimio ardore in muſicã feratur:
rep̃henſione nõ caret. Permittit̃ em̃ huius artis vſus mode-
ratus: etiã ṗncipibꝫ. Apud quos olim p̃ſertim grecos mg̃no
in ꝓcio habita eſt. Nã themiſtocles qꝺ in cõuiuio lyram recu
ſaſſet: indoctior eſt reputatus. Ariſtobolus. Quenam audio?
In cõuiuijs ergo ꝛ inter ęp ulas muſica frequẽtabat̃: tanquã
ad libidinẽ ꝓuocandã nõ cerere bacchoqꝫ (ſine q̇s algꝫ ven⁹)
eſſet ſatis. Quĩimmo ad alenda turpia voluptatum incẽtiua
muſicã etiã adhiberẽt. Heus q̃ꝫ nũc dedecoris plenas affers
laudes quas cõſultius reticuiſſes. Chyron. Expecta audire
et me: nec añ diffinias: q̃ꝫ ſniam intelligas ꝑtis aduerſę. Exiſti
maſne ṗncipes priſcos indulſiſſe voluptati? Quorꝫ tãta extãt
domi foriſqꝫ facinora ęgregia monumẽtis tradita lrãꝝ: q̃ mi-
nime geſſiſſent niſi ſe a tam dira deteſtãdaqꝫ mortalium peſte
abdicaſſent. Sed ſi quãdo eos fieri triſtiores cõtigiſſet (more
pythagorico) muſicã ad mgrorẽ tollendũ: nõ fouendã venerẽ
(quã nõ ſecus ac letalia horrebãt venena) pauliſꝑ accerſiebãt.
Quã igitur es mordax: qui in peius interp̃taris oĩa: quam
uis ꝛ ego tibi aſſentiar: muſicę plerũqꝫ fieri abuſum: atqꝫ per
eam aĩos ad luxuriam pellici carminibꝫ quibuſdam impudi
cis ꝛ laſciuis. Qua ſi q̇s honeſte vtatur: minime talia ſunt ti-
menda. Ariſtobolus. Vtare muſica vt voles: attamẽ non vi-
deo q̇ poſſit ex ea fructus oriri: cũ habeat roſas: eaſqꝫ ſpinis
et ſentibus multis interſeptas. Nam ſi ad muſicã q̇s accedat
vix credo abibit illeſus: reportabit aculeos: dũ ſectat̃ flores:

Dt

quos contempſiſſe ſatius exiſtimari debet. Chyron. Non ri-
get tribulis muſica. ſi alia nõ addãtur obſcena Que vbi acceſ
ſerint. q̇s negat pudorem difficilẽ eſſe cuſtoditu? Sꝫ nihil fru
ctus habere muſicã cõtendis. Ariſtobolus. Niſi hãc velis eẽ
vtilitatẽ qđ ad animorũ cõmotionẽ p̄ſit. Chyron. Preter eaꝫ
et alia eſt cõmoditas. Ariſtobolus. Quenam? Chyron Necdũ
in re p̄uata (vt credis) iucũda ſalubriſqꝫ eſt muſica. ſed etiã ne
gocijs publicis eſt adiumẽto. Ariſtobolus. Quibꝰ? Chyron
Certaminibꝰ. in q̇bus p̄cinentes habent̄ modulatores. Ari-
ſtobolus. Sane vulgares hi ſunt ſonitꝰ: triſteſqꝫ magis ſtre-
pitus q̄ꝫ armonie. Tuba enĩ raucũ quedam gemitũ emittit.
nec ibi muſice ratio habetur. Chyron. Negas tubã eſſe muſi-
ci q̇ppiam? que ⁊ ſi (vt ſentire videris) modicã p̄ſe ferat iucũdi
tatẽ. ad ferociam tñ truculentiãqꝫ concitat milites. animat in
hoſtes. ac ad cõferendas manus reddit feruentiores. Neqꝫ ta
mẽ hoc ſola (vt forſitan credis) molitur tuba. nam p̄ditum eſt
memorie Lacedemones in aggrediendis hoſtibꝰ nõ lituis vl
tuba (que ſolẽt animos militũ euibrare) ſed tibijs vſos. Nihil
in principijs bellorũ ſalubrius arbitrati. q̄ꝫ ſi p̄mulcti ſonis
mitioribꝰ haud immodice ferocitẽt. ⁊ ne ſparſim diſpalati in
certamen p̄uerent. vis ⁊ impetus eoꝝ militaris muſice diſci
plina cohiberetur. Qđ ſemꝑ ampliſſimas copias vbi cõgre-
diundũ eſt agere nimirũ decet. Maximũ eſt enĩ hoc ad conſe-
quendã victoriã momentuꝫ. Ariſtobolus. Inſanis atqꝫ deli-
ras: ſi p̄pter has modulationes rem militarẽ p̄ſperius ſucceſ
ſuraꝫ arbitraris: an ideo plures ex hoſtiũ nũero caſuros pu-
tas? q̇bus cũ res gerit̄ ferro. Chyron. Neſcio recuſeſne an neq̄
as? me intelligere: alterũ maliuolentie alterũ ignauie aſcriben
dum eſſet. At q̇s eſt adeo tardo hebeteqꝫ ingenio? quẽ lateat ti
biarũ p̄centione fieri: vt equabili modulatoqꝫ ſenſiꝫ ingreſſu
ſtipatum agmen nõ diſſoluatur. Quod vbi fuerit diſtractum
nõ multum ſpei de victoria potiunda reliqui eſſe poteſt. Nõ
enĩ fortitudo alacritaſqꝫ militum quicq̄ꝫ p̄ficeret: niſi certos
in ordines diſtributi coadunatiqꝫ in aciem hoſtem aggrede-
rentur. Ad quod modulationes muſice ſunt ꝑoportune. Nã
et halyates Lydorum rex non fiſtulatores modo ⁊ fidicinas:
ſed feminas etiam traditur tibicinas in procinctu habuiſſe.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 G 55

Muſica

Ariſtobolus. Lauda muſicam vt voles: me nullū tenet eius
deſiderium. Chyron. Sic es ad lyram aſinus? Ariſtobolus.
His me verbis laceſſere noli: ne canem ſopori deditum te pe-
niteat irritaſſe. Chyron. Canis ergo es? Ariſtobolus. Ceſſa
per iouem: ne me qui ſiem: experiare. Chyron. Licet ne ſalibꝫ
vti? Sed redeo ad id quod te ex muſica nullā ſentire dicis vo-
luptatem. Ariſtobolus. Voluptas em̄ ſemꝑ a me fuit aliena
qua cōmoueri animi eſt improbi effęminatiqꝫ. Chyron. Tu
verba ſecus ac a me proferuntur: interp̄taris. Honeſtam ego
volui voluptatē: tu refers ad turpem. Quod autem muſicę te
non affici dicis: durum te ⁊ ferreum oſtendis. Muſica enim
dulcedine ſua fera etiam animantia demulcet. Ariſtobolus.
Id ego nunq̄ꝫ audierim. Chyron. Habeo tibi in hac re fidem
cum ſint multa quę neſciant bonarū artium impugnatores.
Sed audi obſecro vnum. Proditum eſt memorię delphinos
muſicę (p̄ſertim ſymphonię) amore plurimum trahi. Referaꝫ
ergo quibus potero breuioribus verbis: quę de Arione fidi-
cine memoratu digna tradūtur. Is em̄ Periandro chorinthi
orum regi artis cauſa percharus fuit: cumqꝫ ab eo in italiam
traijceret: magna ibi pulſandis fidibus auri vi promerita: re
diturus chorinthios nautas (quibus melius fiebat) vt eum
reducerent conduxit. Illi Arione accepto cum in altum na-
uigaſſent: conſilium de necando eo ſpe prędę inierunt. Arion
omnem pecuniam reſqꝫ ſuas illis dedit. quominus vita eri-
peretur. Sed preces eius neglectę non magis profuere. quaꝫ
quod ſua ſeipſe manu interimeret. Unum tamen impetrauit
vt priuſquā mortem oppeteret. carmen conſolatorium canerꝫ.
Cumqꝫ ſic ſumptis fidibus in ſumma puppi ſtās dulce mo
dularetur. plurimos ad ſe audiendum delphinos prouoca-
uit. Deſiliens vero ab eorum vno exceptus eſt. p̄teruectuſqꝫ
thenarū laconię oppidū. Is nō ſua ſed muſicę (quā ꝓfitebat̄)
cauſa mortis euaſit diſcrimē. Ariſtobolus. Poteſt q̄dē ſic eē
vt ais. delphinos muſicis cōcentibꝫ delcāri. At hoīes (qui nō
voluptate ſed rōe duci debēt) nunq̄ꝫ his leuitatibꝫ opam dare
decet. adde qđ ꝓpter multitudinē vehementiāqꝫ vocū ledit ce
rebrū. leduntur ſpūs vitales cantantiū. Quo fit vt ad mores
male diſpoſiti reddant̄. q̄s Ariſtoteles. banauſos đt Chyron

Nunq̄ ea ex muſica ſequi mala ꝑſuadebis: niſi ob immode
ratum eius vſum: hoc eſt abuſum. Quis em̄ neſcit aīaduertē
dum (ꝓ egregia illius comici ſentētia in om̄i actione om̄iq; ne
gocio apprime obſeruanda) Ne q̇d nimis. Ideoq; muſicam
amabo quoad viuam. Et ideo magis qđ ꝑ hanc in templ' de
us optimus maximus laudat᷑. Ariſtobolus. Jam vero muſi
ca relicta ꝑgamꝰ ad Arithmeticā abſoluendam. Chyrō. ꝑge.

¶ Capitulū ſextū de Arithmetica.

RISTOBOLUS. Inſtituamus ergo de
Arithmetica ſermonē numerandi artē docēte: q̄ cum
nullius ſit eſtimatōis ⁊ pōderis: nihilq; hominibus
afferat emolumēti. ei nō eſt inſudandū. Scio ꝙ multū requi
rat occupatōis: multū ingenij: multū laboris: multum tꝑis.
Cui vero cōmodo inſeruiat: ignoro. Chyron. Hec vt cetera
te bonaꝝ diſciplinarū irriſorē impudentiſſimū latent. Quod
multū laboris multūq; occupatōis exigat arithmetice ſtudi-
um conq̄ri videris. facis vt ſolent quos piget lr̄is opam dare
Sudorē refugiūt diligentiāq; ⁊ aſſiduitatē detrectāt: ſine q̄
bus ſummū doctrine gradū adipiſcit᷑ nemo. Credisne ſomni
ando quē aut inter cyathos creſcere ī eruditōe. Alia ē baccho
et alia minerue natura. Ille haud magno niſu ꝑcipit᷑. Hec ve
ro multis vigilijs ingentiq; excolitur labore. Cant igit᷑ cuba
tum: quos diuturne ſedulitatis tedet. In viros em̄ doctos e-
uaſuri ſunt nūquā. Dicis aūt nihil habere penſi Arithmeticā
que docet numeros colligere ⁊ ſubtiliter diſtinguere: quos v
bi a rebus humanis ſuſtuleris: oīa perire eſt neceſſe. Ariſtobo
lus. Sed que eſt tāta numerādi ſcia: vt abſq; ea res nrē conſi
ſtere nō poſſint. Chyron. Niſi arithmetica que numeralis ſci
entia dr (arithmos em̄ grece numerus eſt) in vſu haberet᷑. ma-
xima eſſet hoīm cōfuſio. Quantū chaos. viueremus inſenſa-
torum aīantium more: nullā horaꝝ. dieꝝ. hebdomadaꝝ: men
ſium. annorūq; diſtinctōem obſeruātes. Nō poſſent vlla deo
rū immortaliū ſolēnia celebrari. neq; tꝑis ratio haberi. cuius
virtus ꝑ celeſtiū ſuꝑiorū influxu multū in iſtis inferioribꝫ o-
perat᷑. Nequirēt cōiunctiones: oppōnes: innocua ꝑnicioſa ue
ſyderū ſigna diſcerni. ex q̇bus magna ſalutis humane ꝑs de-

pendet: pſertim in medelis exhibendis. Multum igit̃ habet
arithmetica vtilitatis. Ariſtobolus. Que iam recẽſuiſti nõ p̃t
numerorũ rõnem: ſed aſtronomiã cognoſcũtur. Chyron. Sꝫ
edicito mihi (queſo) quid abſqꝫ nũeris aſtronomia? Cui niſi
arithmetica ſuffraget̃: manca videbit̃. Profecto ſi numeros
neglexeris: vileſcet omnis aſpectuũ cõſideratio ſupiorum: q̃
admodũ pſpicua eſt. Ariſtobolus. Neqꝫ aſtronomiã ego: ne-
qꝫ arithmeticã cõprobarim: alteram qꝛ in celo habẽs oculos
que pedibꝰ calcant̃ ignoret. Alterã quod illi opitulet̃ delire fa-
tuitati. Chyron. Si quicqꝫ in aſtronomiã dicendũ exiſtima-
ſti: cur nõ hoc ſuo loco egiſti? Jam de arithmetica nob ẽ ſermo
Ariſtobolus. Ad iuuandam ergo aſtronomiam arithmetica
eſt inuẽta? Chyron. Minime: poteſt em̃ omĩ negocio adhibe
ri. Nam ad mercaturas etiam valet. cum ſit memorie pditũ
propter has a phenicibus pmo repertaꝫ. Ariſtobolus. Proh
quid nunc ais? Siccine Arithmeticam tueris: cuius pſtan-
tiam ſi mihi antea pſuaſiſſes: iam odiſſe me hãc faceres. Chy
ron. Quamobrem? Ariſtobolus. Nõne liberalium artiũ vna
eſt arithmetica. Chyron. Probe. Ariſtobolus. Et pro merci
monijs valet arithmetica? Chyron. Etiam. Ariſtobolus. Er
go artem liberalem mechanice pediſſequã eſſe dicis. Ergo an
cillis dñe famulabuntur. Quid queſo ineptius? Accedit q̃d
rei turpi exhibet officiuꝫ: accomodatqꝫ auaricie digitos No-
ne ſordidum q̃ppiam videtur mercatura? Chyron. Quare ſor
didum? Ariſtobolus. Quia ex nimia hoĩm auiditate oritur:
nimioqꝫ deſiderio habendi. Chyron Non omnes ex auaricia
mercantur. Sed expone: q̃s eſſet rerumpublicarum ſtatus
quando nemo emeret: nemo venderet: nemo negociaretur.
Ariſtobolus. O feliciſſimas vrbes: papuloſqꝫ fortunatos: v
bi nulle exercentur mercature: que raro abſqꝫ fraudibus fiũt.
Ubi nulli cauſidici ⁊ aduocati. Jbi em̃ in ſumma viuit̃ tran
quillitate. vbi tales procul abſunt deceptõnes: vbi cõmunia
ſunt oĩa: vbi nõ aurum: nõ argentum: non vlla numiſmata.
Talem priſci illi vitam viuebant: cum erant ſaturnia regna.
Non erat fur vllus: non latro timendus: Poſtq̃ꝫ vero ſacra
et inſatiabil' gris fames humanos ſtomachos affligere cepit:
que aurea quondã dicebant̃ ſcl'a: nũc heus lutea ſunt: ⁊ luto

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 G 55

De

ipſo obſceniora. Nūc humana iura ſimul ⁊ diuina cōfundū-
tur omnia. Nihil tutum: tranqllum: pacatū. Cuncta turbu-
lenta. Jus vendit̃ auro: qui multū agri poſſidet ille vir ſapiēs
iuſtus fortis modeſtus habetur. Pauꝑtas ludibrio ducitur
Chyron. Satis defleſti tempeſtatis noſtrę miſerandum ca-
ſum. Quia igit̃ ꝓſtinis moribus non viuitur: ⁊ immenſa cu-
piditas opum inoleuit: ęquū erat vt mercaturę eſſent: ne icli
nate ad ruinaꝫ nutanteſqꝫ reſpublicę ex toto collaberent̃. Be-
neficū ꝑterea ⁊ liberale cenſeri debet: vni ꝓuincię in his ꝗbus
ipſa caret ſubſidio alius ꝓuiſum iri. Ariſtobolus. Juſtū eſſꝫ
ac obſeꝗoſum niſi fraudes admitterent̃. Chyron. Num ſępi
us nullam eſſe ſub ſole rem quantūcunqꝫ vtilem: iucūdā: aut
neceſſariā cōmemoraui: qua ſi ꝗs velit neꝗat abuti. Uerum
enīuero tritū eſt ⁊ quotidianuꝫ in mercimonijs dolos verſa-
ri. Quibꝫ humanę ſuſtentatōi cōmodius eſſet nihil: ſi vt inſti
tutę ſunt rectę colerētur. Nec tu mihi perſuadebis nos abſqꝫ
negociationibus vitā ꝓpagare poſſe. Ariſtobolus. Sed ꝗ ve
teres viuebāt in orbis exordio: ꝗbus erant incognitę mercatu
rę. Chyron. Et illis nos cōmode carebimus: vbi ad ꝓſtinuꝫ
viuendi morem fuerimus reuerſi. Si ſilueſtribꝫ in cāpis paſ
ſim nullo duce errantes glādibus veſcamur ⁊ herbis. Qđ gu
la noſtra dulcibus liniri obſonijs aſſuefacta pati recuſat. De
decorū igitur mīme cenſendū eſt mercari. Quapropter arith-
metica nō floccipendenda: quę tantę rei ſolertius ꝑficiēde fert
ſuppetias. Ariſtobolus. Jn idem redundat orō tua: nec excu
ſata eſt abs te arithmetica: qđ ſtudio mechanico ſuffragetur.
Jd ſane ridiculum eſt. Chyron. An tu eo viliorem exiſtimas
arithmeticam: quod auxilio ductuqꝫ eius cōſueuerint vti ne
gociatores: qui hanc non vt miniſtrā ſed dominā apprime co-
lunt ⁊ venerantur. Theodoricus. Nimiū a cepto ſermone di
uertimini: ꝗ etiā quęqꝫ minutiſſima exequi vultis. Tps ꝑbre
ue eſt: ſol ad occaſum feſtinat. Continua igit̃ ſermonē tuum o
chyron. Chyron Nec ſola (vt credis ariſtobole) mercatura hu
ius artis auxilio eget. Sunt enī ⁊ alię ſcię liberales: quę abſ-
qꝫ arithmetica nullā prorſus in ſe vim habent. Nam aſtrono
mia. geometria ⁊ muſica. ſublata arithmetica conſiſtere non
poſſunt. Deſine igit̃ tanto ſpiritu in hanc diſciplinam inuehi

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 G 55

quę ad multa cognoſcenda non ſolum vtilis ſed ⁊ neceſſaria
eſt. Cuius fructus (ni diſſimulares) tibi admodũ eẽt ꝑſpect⁹.
Ariſtobolus. Qui ex ea fructus oriatur: prorſus ignoro. Co//
gnoui ęquidem plurimos quibꝫ in p̄mis numeroꝝ vis et na
tura erat explorata. Permulta milia recenſebãt. cũ vero num
mi exponi debebant. vix decem numerare poterant. Marſu//
pia erant plumis leuiora. Chyron. Id hominuz inopię aſcri
be. nõ arithmeticę. Nec opulentos facit ars numerãdi ⁊ ſedu
la conſuetudo. niſi ſe alio applicarit. Ariſtobolus. Quid igit
prodeſt? Chyron. Putaſne liberalia ſtudia fortunę bonis cõ//
quirendis opitulari? Externa indagaris: q̃ corpus magis ex
colũt. q̃ꝫ aĩm reddant feliciorẽ. Quãuis em̃ pleraqꝫ ſint. q̃ mi//
nus locupletent. quia tamẽ ⁊ cognitu iucunda ſunt: ⁊ ad alti
ora p̄bent aditũ. ſciri ea oportet. Quod ſi hãc obrem arithme//
ticos deteſtaris. quia nõ eo maiore opum vbertate affluunt:
quo ampliores numeros atqꝫ plures diſtictę. ſubtiliter. ſum//
matimqꝫ perſtringere ⁊ adunare poſſunt. meditare rurſus in
omni doctrinę genere viros offendi. qui paucis contenti tenui
ſupellectili viuant. Non em̃ cunctos habendi deſideriuz in//
uaſit. A quo qui liberi ſunt: hos ego de vere philoſophantiũ
grege cenſuerim: ſi modo litteras ament. Quapropter ęgeſta//
tem impropera nemini: quę vitium non modo non eſt: ſed et
virtus maxima: vbi ſponte ſuſcipitur. Ariſtobolus. Huius
me virtutis immunem ſuperi reddant: cui nulla pręter ſitim
et inediam ſunt pręmia. Sed qui tibi primi arithmeticę inuẽ
tores fuiſſe videntur? Chyron. Repetam. Phęnicuz prodita
eſt ingenijs. Ariſtobolus. At ſunt qui a pythagora profectaz
a nicomacho diffuſius eſſe compoſitam velint. Chyron. Id
ego in nullo ſcriptore fidedigno memini me legiſſe Quamuis
Anticlides pythagoram circa arithmeticam vacaſſe: nouam
qꝫ regulam quę ex vna corda eſt reperiſſe dicat. Ariſtobolus.
En q̃ꝫ ſe properat ſol ocęano tingere. Neceſſum eſt igitur (ſi
hodierno die diſceptationem volumus abſoluere) ad geome//
triam vertamur. Anteaq̃ꝫ nox improuiſos opprimat. Chy//
ron. Proſequere ergo cępta.

¶ Capitulũ ſeptimũ et vltimũ de geometria.

ARISTOBOLUS Age nūc o chyrō
mihi vltimū liberaliū artem explodenti ꝟbis tuis
obuiam ire. Chyron. Abſqꝫ vlla circuitione id fece
rim. Reſpōdebo em̄ de hac poſtrema: quēadmodū
de ceteris a me eſt factitatū. Sed cuiuſnā rei grā explodendā
credis abijciendāqꝫ geometriā: q̄ ⁊ ipa mathematica eſt ſane
perutilis. Ariſtobolus. Metiri me docet geometria. Nō igit̄
liberaliū artiū numero eſt. Metiunt̄ em̄ ſartores vlnis: ⁊ pleꝶ
riqꝫ ſeruilibꝫ ac ſordidis officijs occupati. Chyron O ignauū
hoiem. o caput ſtolidū. Dic mihi bone vir vnde geometrie no
mē deſcēdat. Ignoras pſicū ne ſit an macedonicū: ſed vt hūc
tibi eximā ſcrupulū. Geometrie vocabulū ex greco traxit ori//
ginem. Cōponit̄ em̄ a geos qđ eſt terra ⁊ metros mēſura. Nō
itaqꝫ circa pannos dimetiendos hec ars ꝟſatur: vt tu vł mali
uole vel ignare ⁊ ſtolide dicis. Sed p menſurādis agris ē in//
uenta. Cū em̄ in egypto quondā aſſidui nili inundatōes p̄di
orū limites cōfunderent: ⁊ nūc addendo: nūc minuendo im//
mutarēt: interdū etiā p̄rſus (ꝓpter limi obductōem) notas q̄ //
bus ab alieno ꝓpriū diſcernebat̄ deleret: ꝑdita eſt ab egyptijs
geometria. Ariſtobolus. En q̄ꝫ apta nūc mēdacia ꝓfers: que
latere poſſunt nemiem. Dicis em̄ ob terre dimenſionē geome//
triam eſſe inuentam. Cum q̄ ei dant opam: ſoleāt etiā aera me
tiri. Itē celi ⁊ maris ſpacia. Chyron. Primū q̄dem ꝓpter mē
ſurandā humū eſt reperta. Hinc etem̄ nomē habet. Poſtea t̄m
allecti ſubtilitate eius lrāꝝ amatores ⁊ ſtudioſi: poſt terre di//
menſionē: ſyderū ab vrbe: ſolꝭ a luna diſtantiaꝫ indagari cepe
rūt. Ariſtobolus. Sed q̄d hoc inq̄ſitōis genus cōmodi polli
cetur. Geometria mihi ianis q̄dam videtur fatigatio ingenio
rum. Tu vero minus prudens es: quē eius rei (que nullius ē
momēti) laudāde tuēdeqꝫ nō tedet. Chyron Omni in re cōmo
ditatem in p̄mis tibi expoſitū iri cupis: aīmqꝫ tuum fortuna
rum magis q̄ꝫ glē cupidum eſſe declaras. Attamen q̄d proſit
audi. Geometria pfecto etſi multū in ſe habeat laudis multū//
qꝫ cōſueuerit ſectatoribꝫ ſuis iucūditatis ⁊ acumīs conferre.
Hoc tamen ſolo nō contenta: vtilitatem quoqꝫ mīme reijciē
dam promittit. Plurimum em̄ vrbibus ⁊ rebuſpublicis (p̄//
ſertim vbi hoſtiū obſidione cīguntur) p̄bet adiumenti. Ariſto

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 G 55

bolus. Jd ego mediuſfidius nunq̄ꝫ vel videri: audierimus:
aut vllubi offenderi ſcp̄tum Chyrō. Arguit hoc deſidiam in
ſciciamq̄ꝫ tuam. Non em̄ Ti. liuij aut Plutarchi ceterorū q̄ꝫ
hiſtoricorum annales reuoluiſti: ſcribentiū quanto fuerit v-
ſui ciuitati Siracuſane a romano conſule marcello obſeſſe v-
nius archimenidis igenium geometre: q̄ ſuis illꝰ machinis ad
hoc inſtructis varia miſſilium genera ⁊ imenſe magnitudis
ſaxa incredibili fragore ⁊ velocitate iaculata in terreſtris ho-
ſtium emittebat copias: totaq̄ꝫ diſſipabat agmina. Inde tra
bes e muris firmiſſimo deſuꝑ iactate pondere: nōnullas in ꝓ
fundum p̄cipitabant naues: pleraſq̄ꝫ ſcopulꝰ illiſere. Unius
manus archimenidis (ceteris q̄ erant in vrbe q̄eſcentibꝰ) tan-
tam operabatur ſtragem. Hoc potis eſt geometria. Ariſtobo
lus. E que ac nihil ꝓfuit hec geometrica magis illuſio q̄ꝫ pu-
gna. Cum tamen paulopoſt ſyracuſis in ditionem redactis:
et archimenides ille geometer (q̄ tāte calamitatis romane au
ctor extiterat) condigna p̄mia ſit cōſequutus. Chyron. At po
tuere ſyracuſani obſidionem protrahere diutius: ⁊ tantiſper
a menibus arcere hoſtem: quo ad is ad fraudes cōuerſus: et
calliditate vſus militari vrbeꝫ (que archimenidis geometria
defenſa palam expugnari neq̄bat) clanculū eſt aggreſſus Nec
tu mihi archimenidem debitis remuneratū p̄mijs obijcias:
cui etiam ꝑ hoſtem marcellum (etſi grauiſſima ꝑ eum damna
perpeſſum) licuit eſſe viuo ⁊ icolumi: publico em̄ edicto vetu
it: ne ei militum q̄ſpiam officeret: neq̄ꝫ ceſus fuiſſet: niſi geo-
metrie nimiū deditus: diametroſq̄ꝫ pulueri iſcribens a ſuper
ueiente quodā Romano milite q̄ſnam eſſet iterrogatus rn̄de-
re diſtuliſſet. Intētus em̄ figuris deſcribūdis: vrbem direp-
tam antea nō ſenſit: q̄ꝫ ab eo milite cōfoſſus eſt: artiſq̄ꝫ ſue lini
amenta cruore confudit. ARIS. Quid multa narres: cū
hunc occiſum eſſe conſtet. Chyron. Perijt igenio ſuo. Dicari
profecto ſolebat: ſi quē alterū terre globū nactus eſſet: hūc ad
illū ſe tranſlaturum. ARIS. Et que dictu arrogātia: ⁊ q̄
impoſſibilia factu ſunt facturū ſe iactitauit. Sꝫ iponamꝰ liti
nr̄e modū: ne nos altercātes dies deficiat. Chyron. Hoc mi-
hi vehemēter cordi ē: tu igitꝰ Theodorice (quē diſceptatōi nr̄e
prefecimꝰ) verbꝰ nr̄is equa lance pōderatis: ſn̄iam ferto.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 G 55

c Um ego cogitabundus tacito mecum ipſe aīo
reuoluens: quis mihi ęquiorem defendiſſe partē
videretur: ſubticui: certum tamen ⁊ deliberatum
erat: me pro Chyrone ſententiam laturū. En ad/
uentare viſus eſt clariſſimarum ſeptem virginum
cętus. Quarum ſubita primum ⁊ inopinata pſentia pculſus:
deinde ſumpto aīo factus audentior q̄nam eſſent: cuiuſue rei
gratia veniſſent: pcunctor. Progreditur earum vna in medi/
um quę ſumptuoſiore pſtantioreq vestium ornatu exculta e/
rat: meq comiter ⁊ benigne ſalutato: vix dici queat qua fue/
rit gratia ſermonis: q̄ compte grauiter concinneq verba fu/
derit. Quorum ſeries mihi iam non ſuccurrit: attamen hanc
fuiſſe mentem recordor. Nobis o theodorice ſeptem artium
liberaliū eſt nomen teq oratum venimus: quoniam de nob
coram te arbitro controuerſia eſt celebrata: tu laudum tale p
feras: quo ⁊ officio tuo recte prudenterq ſatiſfacias: ⁊ hono
rem noſtrum tueare. Non obteſtari te acceſſimus: vt contem
platione intuituq ⁊ gratia noſtra corruptus: q̇ppiam iniqui
aggrediare. Sed quod iuſtum: quod ęquitati rationiq con/
ſentaneum eſt: abs te iudicatum iri expectamus. Hanc ſalu
brem admonitionem pergrato me animo amplecti verbis q̇/
bus potui declaraui: cum iuſticię tum ipſarum etiam cauſa.
Perinde tamen me fuiſſe iudicaturum dixi: ac facio: ſi nullę p
ces earum interceſſiſſent. Efflagitantibus deinde Chyrone ⁊
Ariſtobolo ſniam: in hęc verba ſum loquutus Veſtras o vi
ri clariſſimi deſceptatōes ⁊ audiui ⁊ intellexi: ac vtinam p ill
diſcutiendis prudentię mihi tantū eſſet quantū fidei. Mallē
ab hoc me faſce liberū. Sed qm̄ ſubij id oneris: adempta eſt
retrogrediendi facultas. Igitur pgo q̇d arbitrer in mediū af/
ferre. Spero me iuſticię limites nō exceſſurum. Quod ſi ſec9
a me factitatum alteri veſtrum videbitur: hanc prouinciam
alij delegate. Ego veſtrū ſuccenſuero neutri.

G Rammaticā ego (quę lrālis ſcia eſt recte loquendi ſcri
bendiq noticiā tradās) minime reijciēdā puto. Ea em̄
neccāria pueris: iucūda ſenib9: fida ſecretorū comes
d oīa lrārum genera iter pbet. Tu igitur o chyron (cuius in
hac pte verba cōprobo) iure victoria potiris.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 G 55

L Ogica vero definire: querere ꝛ diſputare docẽs: a ve
ris falſa ſubtiliter diſcernẽs. ꝛ iuuenũ ingenia reddẽs
acutiora nõ eſt explodenda. Quĩmmo plurimũ amã
da: ꝛ ſic amanda: vt nõ illi ſoli opa detur: ne tempus in emi/
nentioribꝫ diſciplinis terendũ: in ea cõſummatur. Attamen
adoleſcentũ in pmis eſt logicę incumbere ad multa deſeruien
ti. Tu igitur Ariſtobole victus eſto.

R Hetoricam vero quis dignis pſequatur laudibus?
Sine cuius auxilio artes cetere marceſcunt: ꝛ quaſi
nudę mancęqꝫ reputantur. Niſi eñ res etiam quãtũ
cunqꝫ vel iucunda vel vtil' accomodatis verbis elegãter gra/
uiterqꝫ proferatur. nihil in ſe viriũ exiſtimabitur habere. Nõ
igitur inter abiectiora ignobilioraue bona ea: quę diuina pie
tas mortalibus elargita eſt. eloquentia recenſeatur: ſupernuꝫ
munus. Quod vero pleriqꝫ oratores male affecti ſcribuntur
tulit hoc non eloquentia: ſed efferata crudelitas malorum Jd
veterum hiſtorias reuoluenti patebit Et nũc igitur tibi o chy
ron victoria deferenda eſt.

A Stronomia quoqꝫ liberalium artium vtilitate non
poſtrema. oſtendens cęlos ꝛ ſuperum archana morta
libus pandens: multum quandoqꝫ rebuſpublicis eti
am ſolet prodeſſe. Quod intelliget facile. q̇ periclem athenien
ſem. Dionem ſyracuſanũ. Niceam. ꝛ gallum Sulpitium ex
ponentes obſcurationem ſolis (qua viſa conſternati militum
animi ꝛ infauſtum omen portendi metuentes ad certamen in
eundum elanguerat) exercitum ad audaciam legit reuocaſſe.
Sed cęteris etiam in rebus hęc ars et cognitu iucũda eſt: ꝛ ꝑ
utilis. Tua igitur Chyron eſt victoria.

M Uſica vero (quaꝫ deteſtatus es Ariſtobole) haud pa
rum habet momenti. cuꝫ in rebus humanis (quia mẽ
tes noſtras męrore deiectas in lęticiã reuocat. Jdoqꝫ
Pythagoricis mos fuit vt ꝛ vbi cubatũ irent. ꝛ qñ mane ſur
gerẽt. ſi qd triſticię inerat. id lyra ſuauiter cõcrepãte diluerent)
tum in rebus bellicis: Ea eñ euibrantur militũ animi. Qua
propter tu o Ariſtobole ſuccumbis.

A Rithmetica ꝓ o de nũeroꝝ rõe ptractãs: cõtẽnẽda nõ ẽ.
Jlliꝰ eñ auxilio cęte oẽs mathẽaticę ſubſiſtũt diſciplinę

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 G 55

Nec fruſtra in laudibus diuinis ſcriptuꝫ q̄s arbitretur Oia in pondere numero ⁊ menſura facta eſſe. Tolle numerum: et cuncta ignorantię nubibus obfuſcari videbis. Tibi itaqꝫ o chyron palma cędit.

G Eometria quoqꝫ liberalis ars cū vtilis tum iucū da: fructu non caret. Confert eñ acumen ingenio ſingulare. Confert item experientiam ⁊ alia quę tu quoniam (o chyron) attigiſti: ⁊ omnes artes liberales tutatꝰ es ingenue: te quēadmodū in cętera omni cōtrouerſia ⁊ in hac parte pronuncio victorem. Apud te totius diſceptationis re manet palma. Si quid ſententia mea ponderis habet.

❡ Hęc vbi dixiſſem: gratias mihi habuere ingentis ꝟgines paulo ante cōmemorate: quę ſententię ferendę intererāt. Laudatoqꝫ munere meo ⁊ ꝓpter iuſticiam in iudicando ęque penſiculatam: ⁊ ob earū aduerſus improbi calumnias defenſionem abiere.

❡ Finis.

Joannis tritemii abbatis ſpanhemenſis Carmē ad Theodoricū greſmūdū iuniorem Moguntinū.

Viue puer noſtris qui mittis munera tectis.
   In quorum dictis intima noſtra moues.
Deniqꝫ q̄ꝫ gratū tulerint tua ſcripta ſtuporem
   Non calamo ſcribi. dicier ore nequit.
Ingenium ſine labe nitens ſermone diſerto
   Doctis inſinuant ſcripta decora viris.
Hortor ⁊ admoneo ſacris ꝑſiſtito ceptis
   Vt niteas magnę laudis honore ſenex
Diſce puer fęlix virtutū carpere flores
   Quatenus ęthereū culmen adire queas
Nunc tandem rogito ſemꝑ ſine fine valeto
   Et noſter maneat corde receptus amor

Conradi leontorij Sueui Mulbronen̄. R. d. ciſtercien̄ ſecretarij Carmē ad lectorē huius libri

Candidulū quicūqꝫ leges terſumqꝫ libellū
   Ingenio meritis laudibus vſqꝫ faue.
Greſmundiqꝫ mei imberbem venerare iuuentā
   Quę modo p̄cano floret in eloquio.
Nāqꝫ bis octenos vix dū compleuerat annos:
   Hęc dedit ingenij cū monumenta ſui.
Si labor ⁊ feruens ſtudiorū acceſſerit vſus.
   Germanis cędas itale non dubito
Quanti etem̄ fructus placidis ijs floribꝫ olim
   Prouenient. animo concipere ip̄e potes.
Non igit̄ ſemꝑ germania barbara tellus
   Sic tibi: quę tales iam bene culta creat.

Diſtichon eiuſdem.

Greſmundi (quicūqꝫ legis) mirare iuuentam:
   Greſmundi canū ſed venerare animum.

In dialogũ bonarũ artiũ defenſorem
Theodorici greſmũdi Carmẽ elegiacũ
Jacobi Uimflingi Sletſtatenſis.

Indolis eximię felicior inter ephebos
Etatis tenere non mediocre decus.
Nõ fruſtra aut temere mea cui p̄cepta dicarem
Dignior antę alios tu mihi viſus eras.
Nã cum vix ternum cępiſti apprendere luſtrũ:
Et nondũ quartas nactus olympiadas.
Uiſus es ingenio cunctos ſup̲are coeuos:
Uiſus es ornatas ſcribere litterulas
Uiſus es inſignem bene congeſſiſſe libellum:
Ingenuas artes quo canis ęgregie.
Te p̄cor vt rarũ muſis quoqꝫ tẽpus adoptes:
Nomen vt ęternũ ſic greſemũde feras.
Fac rata vota patris: facies ſi diſcere ꝑgas
Gaudeat ex nato ſemꝑ vterqꝫ parens.

Rutgeri venrai Canonici regularis heynenſis
ſicambri Carmen ad eundem de ſuo libro.

Uidimus ingenij clari monimenta libellum
Ingenuas artes qui canit ore cato
Horrorem fateor nobis opus intulit. acri
Eloquio pollens ingenioqꝫ ſimul
Tullius in calamo nitet. in ratione boeti
Et firmamẽtis nobilis ardet honos
Uiue puer docte. pueꝝ ſi dicere phas eſt
Qui multis grauibus ſcripta ſtupẽda parat

Impreſſum in opp do Dauentrieñ.
Anno virginei partus. M.cccc.xcvij.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 G 55

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 G 55

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 G 55

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 G 55

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 G 55

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 G 55